

پنجابی نظم پراگا
ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ
پہلی پِیڑ
ظفر اعوان
ਜ਼ਫਰ ਅਵਾਨ

بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحِیمِ

پہلی پیڑ

ظفرؔ اعوان

پرنٹ میڈیا پبلی کیشنز
A-3 رائل سینٹر، 12 ایبٹ روڈ، رائل پارک، لکشمی چوک لاہور۔
فون نمبر: 0333 51 66 580

ستمبر 2025ء

کتاب داناں	:	پہلی پیڑ
لکھاری	:	ظفر آعوان
اَکھر چنائی	:	عبداللہ نسیم
مُکھ چِتر	:	نسیم گلفام
چھاپن ہار	:	پرنٹ میڈیا پبلی کیشنز لاہور 0333 51 66 580
چھاپہ خانہ	:	Top Image Printers
مُل	:	1000 رُپئے 30 امریکی ڈالر 200 ڈنمارک کرونا

پرنٹ میڈیا
پبلی کیشنز لاہور

A-3 رائل سنٹر، 12 ایبٹ روڈ رائل پارک لاہور
topimageprinters@gmail.com
Contact Us: 0333 51 66 580

چڑھاوا

پیڑ اں کو ہے لکوں ٹُٹے
ہاریاں دے ناں
دنیا بھر دے سارے مرضاں
ماریاں دے ناں

مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ

جدوں کسے مسلمان نوں کوئی تھکن، بیماری، فکر، غم، تکلیف تے رنج ہونداا ے، ایتھوں تک کہ بھاویں کوئی کنڈا وی چُبدا اے تے اللہ سوہنا اوہدے بدلے وچ اوس دے گناہ معاف کر دیندا اے۔ (صحیح البخاری:5641، صحیح مسلم:2573)

فہرست

☆☆☆☆☆

پبلشر دے وچار

پنجابی شاعری دی پہلی پیڑ دا معتبر ناں

ادب دی دنیا وچ اوہ ناں ہمیشہ یاد رکھے جاندے نیں جو اپنی تخلیقی قوت نال وقت دے دھارے نوں نویاں راہوں دسدے نیں۔ پنجابی تے اردو ادب وچ ظفر اعوان ایسا ہی معتبر ناں ہے جہناں نے اپنی لگن، جذبے تے فنکارانہ بصیرت نال اک الگ پہچان بنائی ہے۔ اوہ شاعر، نثر نگار تے فکری رہنما دے طور تے اپنی مثال آپ نیں۔

اردو شاعری دے میدان وچ ظفر اعوان نے اپنے پڑھیاراں لئی تن شعری مجموعے، ''آرزوئے سحر''، ''مہاجر پرندے'' تے ''دھیمی اذانیں'' تخلیق کیتے اَتے ادب دوستاں تے ناقداں کولوں اپنا آپ منوایا۔ ایہناں شعری پراگیاں وچ زبان دی سادگی، موضوعات دی گہرائی تے فکری وسعت ظفر اعوان دی تخلیقی عظمت نوں اجاگر کردی ہے۔

اردو دے نال نال ظفر اعوان نے پنجابی شاعری نوں اپنی فکری روشنی نال منور کیتا تے پنجابی ادب وچ اپنا بھرپور حصہ پایا۔ پنجابی وچ اوہناں دیاں چھے کتاباں چھاپے چڑھ کے مقبولیت دے عروج تے پہنچیاں:

اوہناں وچ ''زیویں سدھراں دی''، ''عمراں دے کھوہ''، ''کندھاں اُتے گھاء''، ''واشنا''، ''دللکر''، ''دھی جو ہوئی'' شامل نیں، اوہناں دیاں تقریباً سبھے کتاباں نوں مختلف تنظیماں تے سرکاری اداریاں ولوں ایوارڈز مل چکے نیں جہدی تفصیل کجھ انج ہے:

دریچہ ادبی ایوارڈ داوسلونا روے، علامہ اقبال ایوارڈ، سوچ ادبی ایوارڈ (کندھاں اتے گھاء)، مسعود کھدر پوش ایوارڈ (کندھاں اتے گھاء)، علی ارشد میر ایوارڈ (کندھاں اتے گھاء)،

دل دریا پاکستان ایوارڈ (کندھاں اتے گھاء)، کارِخیر پاکستان ایوارڈ (کندھاں اتے گھاء)، نقیبی کاروان ادب ایوارڈ (کندھاں اتے گھاء)، بشیر رحمانی ادبی ایوارڈ (کندھاں اتے گھاء)، مولا شاہ ادبی ایوارڈ، بھیل انٹرنیشنل ادبی ایوارڈ، پاک برٹش آرٹس عالمی پنجابی سیوک ایوارڈ، سائیں حیات پسروری ایوارڈ، مولانا عبدالستار عالمی ایوارڈ (واشنا)، بزم رفیق ادبی ایوارڈ (واشنا)، مسعود کھدر پوش ایوارڈ (واشنا)، منگیرہ ادبی ایوارڈ، آرائیں ادبی سنگت ایوارڈ، شیر ربانی ادبی ایوارڈ، مہر یہ نصیر ادبی ایوارڈ، رائے احمد خان کھرل شہید ادبی ایوارڈ، آل پاکستان علامہ اقبال ایوارڈ، سانجھا ویڑھا پنجاب دا پنجابی سیوک ایوارڈ، گلوریس ادبی ایوارڈ، الفانوس ادبی ایوارڈ، کے۔ایم۔ایس ادبی ایوارڈ، مہکاں ادبی ایوارڈ، فضیلت جہاں گولڈ میڈل ایف جے رائٹرز فورم پاکستان، المشرق ایوارڈ، روزن ادبی ایوارڈ، ورلڈ پنجابی فورم ایوارڈ، الکویل ادبی ایوارڈ۔نزوا انٹرنیشنل ادبی ایوارڈ، وارث شاہ عالمی ایوارڈ، پیلاک ایوارڈ (واشنا)، گڈ وشرز پاکستان ایوارڈ، رابعہ بی بی ادبی ایوارڈ، پنجابی سیوک ایوارڈ نقیبی کاروانِ ادب فیصل آباد، بھیالی ادبی ایوارڈ، بنیان مرصوص ادبی ایوارڈ، الفانوس ایوارڈ (للکر) تے ایس توں اڈ ہور بہت سارے ایوارڈز شامل نیں۔

ایہناں پراگیاں وچ پنجابی بولی دی مٹھاس، پنڈ دی رہتل دی خوشبو تے جدید دور دے مسئلے اکٹھے بولدے نیں۔

ظفر اعوان نے پنجابی شاعری نوں صرف جمالیاتی اظہار تک محدود نہیں رکھیا بلکہ اوہنوں سماجی تے فکری تبدیلی دا ذریعہ بنایا تے اپنے قلم راہیں وسیب دے دکھاں دا چارا کرن دی کوشش کیتی۔

پنجابی شاعری وچ ظفر اعوان نوں پیڑ دے نمایاں شاعر دے طور تے تسلیم کیتا

جاندا ہے۔ اوہناں دی شاعری وچ انسانی قدراں دی حفاظت، معاشرتی ناہمواریاں اُتے احتجاج، وسائل دی کانی ونڈ، محبت تے امن دا پیغام، دیہاتی تے شہری زندگی دے رنگ، سب نوں خوبصورت ترتیب نال پیش کیتا گیا ہے۔ اوہناں دا اسلوب نہایت رواں، دلنشین تے فکری گہرائی نال بھرپور ہے۔ پنجابی بولی دیاں باریکیاں تے محاوریاں نوں اوہناں دی شاعری نے نواں آہنگ بخشیا ہے۔

ظفر اعوان ہوراں نوں اردو تے پنجابی شاعری راہیں نہ صرف اک وڈے شاعر دے طور تے پچھانیا جاندا ہے بلکہ پِیڑ لئی فکری رہنمائی دا روشن چراغ وی منیا جاندا ہے۔ اوہناں دیاں تخلیق کیتیاں کتاباں موجودہ دور دے سماجی، ثقافتی تے روحانی سوالاں دے جواب فراہم کردیاں نیں۔ اوہناں دا کلام آئندہ نسلاں لئی وی رہنمائی دا سرمایہ ثابت ہووے گا۔

ظفر اعوان ہوراں نوں اوہناں دی ہتھلی کتاب ''پہلی پیڑ'' نوں چھاپے چڑھن تے ڈھیر ودھائیاں تے مینوں پوری امید ہے کہ اوہناں دیاں پہلیاں کتاباں وانگ ایہ پراگا وی پڑھیاراں دے معیار تے پورا اترے گا۔

نسیم گلفام

پرنٹ میڈیا پبلی کیشنز لاہور

ان گنت پیڑاں وچوں پہلی پیڑ

انسان ہووے تے پیڑ نہ ہنڈاوے، ایہ کتھے لکھیا اے؟ پیڑ دے وی مختلف درجے ہوندے نیں۔ سراندر دماغ جنا حساس ہووے گا، پیڑ وی اونی ہووے گی۔ ایہ ہر انسان دا مقدر اے۔ ظفر اعوان ہوراں نال دُہرا مسئلا اے۔ اک پاسے اوہ حساس ذہن دے مالک نیں، دوجا مسئلا ایہ کہ مدتاں نوں پردیس وچ رہ رہے نیں۔ ایہ دوسنتاپ بھوگنا اوہناں لئی کویں ممکن ہوندا اے، اوہناں نوں ای پتا ہووے۔ ساڈے کول تے اوہناں دی جہڑی چیز اپڑدی اے، اوہ شاعری اے۔ اندازا اے کہ اوہ اپنے دکھاں دا اظہار شاعری وچ کر کے کجھ نہ کجھ سکون محسوس کردے ہوون گے۔

اک حقیقت ہور وی اے۔ ظفر اعوان ہوری رہندے تے پردیس نیں پر ایہدے نال نال اپنے دیس وچ وی جیون بتیت کر رہے نیں۔ ایہدا ثبوت اوہناں دیاں بہت ساریاں نظماں نیں جہناں وچ اوہ دیس دے معاملات نوں انج ویکھدے تے بیان کردے نیں جویں ایتھے ای رہ رہے ہوون۔ ایسے پاروں اوہناں دیاں نظماں اصلوں آپ بیتیاں وی نیں تے جگ بیتیاں وی۔ ''پہلی پیڑ'' تاں دنیا بھر دے یتیماں دی ہڈ ورتی جاپدی اے، جہدے وچ اوہ گلا کردے ہوئے آکھدے نیں:

جے پیدا کردتا سی تے
تھوڑا سہی پر ساتھ تے دیندوں
چھوٹی عمرے یتیم نہ کردوں

ایہو دُکھ اوہناں دی اک ہور نظم وچ وی ویکھیا جاسکدا اے۔

وقتوں پہلاں مر کے باپو
پتر نوں وی مار گیا ایں

ہڈ ورتی ورگی ای اک ہور نظم وی اے: جہدا عنوان اے "دھکے":

دین دھرم نوں مونہہ نہ لایا
اٹھے پہریں کفر کمایا
جس دی خاطر کیتے کارے
اوہنے مینوں دھکے مارے

جتھے تک پردیس دے دُکھاں دا تعلق اے، اوہ ہر پردیس گئے دے نصیب وچ نیں۔ باہر جانا مجبوری ہوندا اے۔ اجنبی موسماں، اجنبی لوکاں تے اجنبی آل دوال وچ رہن دا کرب سانوں ظفر اعوان دیاں کئی نظماں وچ ملدا اے۔ جویں کہ "پردیسی" وچ باہر گئے پُتر دا دُکھ سوہنے انداز نال بیان کیتا ملدا اے۔ انجے دی اک ہور پر اثر نظم ''موت'' وی ایس دکھ نوں اداس کر دین والے انداز نال نظر آوندی اے۔

میں اُتے کہیا سی کہ ظفر اعوان ہوری پردیس دے نال نال اک جیون اپنے دیس اندر وی بتیت کر دے نیں۔ اوہ ایتھے دے ہر دکھ سکھ تے تکلیف نوں ایسے انداز نال بھوگدے نیں جویں ملک اندر ای بیٹھے ہوون۔ تھلوکت نظم بہت سوادی اے تے ساڈے سبھ دے دل دی اواز وی اے۔ سچی گل اے، ایہدا ٹیپ دا مصرع بار بار دُہراون نوں جی کردا اے۔

کنک اسادی سستی وکی

آٹا مہنگا فیر بازارے

فٹے مونہ تیرا سرکارے

ایس مزاج دیاں ہور نظماں وچ ''جھاڑی''، ''لیبر ڈے''،''روزا''، تے ''منصف'' وی نیں۔ میں ایس آخری نظم وچوں کجھ مثالاں ایس پاروں نہیں دے رہیا کہ میں ایس ملک وچ بیٹھا آں۔ ظفر اعوان ہوری باہر بیٹھے نیں، ایس لئی اوہناں نوں نظم لکھن دی آزادی اے۔ اک ہور نظم ''آٹا'' وی اے جو ساڈی روز دی کتھا اے۔ ایہ نظم کجھ چر پہلاں لکھی گئی سی۔ ممکن اے، ظفر اعوان دی آوندی کتاب وچ تسیں اک نظم ''ہائے چینی، ہائے چینی'' دے ناں نال وی ویکھو۔ ایسے کتاب وچ ناسٹلجیا نال بھری اک کمال دی نظم ''میرا پنڈ'' وی شامل اے۔

اک بہت سوادی نظم ''پریس کانفرنس'' وی اے جہنوں پڑھ کے پتا نہیں لگدا کہ اسیں ہسیے یاں رویئے۔ بس ایہدے آخری دو مصرعے ویکھو تے آپ فیصلا کرلوو۔

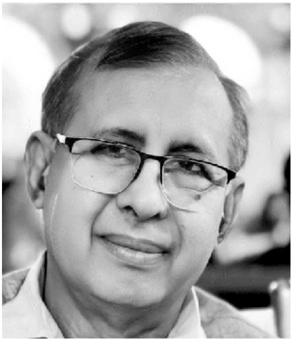
ظفری جے توں جانا جنت

نومئی دی کر مذمت

ایہدے توں سانوں ظفر ہوراں دی سیاسی سوچ داوی اندازا لایا جاسکدا اے پر حقیقت وچ اوہ متوازن گل کردے نیں۔ ایس گل دی گواہ اوہناں دی نظم ''ریاست مدینہ ثانی'' اے۔ ایہوجہی اک ہور نظم ''معافی'' وی اے۔ اوہناں دی نظم ''چندر یاترا'' تے کلاسیک اے پر نظم تسیں کتاب وچ ای پڑھو۔ میں ایہدے وچوں نمونا دے کے ''چندر یاترا'' اُتے نہیں جانا۔ اک ہور نظم ''وفا'' اے جو بہت ڈونگھی نظم اے۔ جدکہ اک مختصر نظم ''سخاوت'' تاں ساڈے اج دے ماحول دی عکاسی کردی اے:

راشن والے اک تھیلے دا
اٹھ دس سخیاں چکیا بھار
بھُکھے نال بنا کے فوٹو
کھٹ لئی جنت وچ بازار

ظفراعوان نے وڈا کم کیتا اے کہ ساڈے من دیاں گلاں، اپنی زبان توں بیان کر دتیاں نیں۔ اوہناں نے جو سنتاپ جھل کے ساڈے لئی شاہکار تخلیق کیتے نیں، ایس لئی اوہناں نوں مبارکباد۔ رب اوہناں نوں لمی حیاتی دیوے تے اوہناں دے قلم توں ایہو جہیاں سوہنیاں نظماں اسیں اگوں وی پڑھدے رہیے۔

پروفیسر ڈاکٹر جمیل احمد پال

چیف ایڈیٹر پنجابی اخبار لوکائی
ریٹائرڈ صدر شعبہ پنجابی
گورنمنٹ شالیمار کالج، لاہور

نویاں سوچاں دا نظم گو شاعر

نظم پنجابی شاعری دی سبھ توں پرانی صنف اے۔ صدیاں پہلے توں ہی نکی نظم ماہیئے تے بولی دے روپ وچ پنجابی زبان نوں شنگاردی ٹُری آرہی اے۔ بابا فرید توں لیکے خواجہ غلام فرید تائیں سارے صوفی شاعراں نظم دی کسے نہ کسے صنف نوں اپنا ذریعہ اظہار بنایا اے۔ اج پنجابی اندر نظم دی روایت اک ڈھیر پکی پیڈھی صنف وجھوں اپنی پوری ہوندتے جوبن نال پکے پیریں کھلوتی وکھالی دیندی اے۔

جدید پنجابی نظم وچ ڈھیر سارے شاعراں نامنا کھٹی اے۔ ظفر اعوان ہوراں نے ہتھلی کتاب توں پہلے چار پنجابی غزل پراگے لکھے۔ دو کتاباں" پنجابی نظم تے غزل دیاں سانجھیاں" پڑھن ہاراں نوں دان کیتیاں نیں۔" پہلی پیڑ" اوہناں دیاں پنجابی نظماں دا خالص مجموعہ اے۔ اج دے نویں نظم گو نثری، آزاد تے معرا نظم ول ودھیرے نس نس کے جارہے نیں، جدوں کہ ظفر اعوان ہوراں نے اپنی روایت نال جُڑ کے پابند نظماں لکھ رکھیاں نیں۔

ظفر اعوان ہوراں دیاں نظماں جتھے اوہناں دے اندر دے دُکھ نوں اُلیکد یاں نیں، اوتھے ای سماجی مسئلیاں دی وی بھرپور عکاسی کر دیاں نیں۔ اوہناں دے لکھن دا ڈھنگ وی عام شاعراں توں وکھرا اے۔ مصرعیاں نوں خاص انداز دے کیا وہ اپنا وکھرا اسلوب بناؤندے وکھالی دیندے نیں۔

سورج دے گھر ماتم ہویا
شکر دوپہرے نھیر اپُھٹیا
مائے نی میں لکوں ٹُٹیا

اوہناں اپنی حیاتی دالمّا پندھ پردیس اندر لنگھا چھڈ یا اے۔ اپنیاں داوچھوڑا تے ہیر وا سدا ای پردیسیاں دے دلاں نوں اداس کردا رہیا اے۔ فیر دوری جے ماں توں ہوئے تاں بندہ اندروں ثابت کسراں رہ سکدا اے۔ ماں تے ماں ہوندی اے نا! ماں ورگی ہستی کوئی ہور ہو ہی نہیں سکدی۔ "پردیسی" اداسی تے ہنجواں نال بھری ہوئی اوہ شاندار نظم اے جہدے وچوں ہر پردیسی دے دل دی ہوک صاف سُنی جاسکدی اے۔ نظم دیاں آخری سطراں ویکھو:

شام توں لے کے مائے تیرے
سوجاون تک پیر دباندا
مَتّھا چُمدا چہرہ تکدا
روز دیہاڑے حج میں کردا
پر مَیں تیرا پُت پردیسی
ہائے تیرا پُت پردیسی
جسراں تیرا حق بن دا اے
اُسراں سیوا کرنہیں سکیا

ظفر اعوان ہوراں اپنیاں نظماں اندر وسیب دے ہر پکھ دی نمائندگی کیتی اے۔ ماڑی دھر دے دکھ ہوون یا سرکاراں تے اُتلے طبقے دی لُٹ مار، پنجاب دی پھٹو پھٹ دھرتی تے بدو بدی دے حکمران، اوہ اپنی شاعری اندر سبھ نوں پڑ وچ لیا کھلہاردے نیں، سگوں ننگا کردے نیں۔

آپ عیاشی کرن کمینے
ساڈے ناں تے پھڑن ادھارے
فٹے مونہہ تیرا سرکارے

ساڈے چُلھے ٹھنڈے کر کے
اوہناں اپنے سینے ٹھارے
فٹے مونہہ تیرا سرکارے

ظفر اعوان ہوری اندروں باہروں پنجابی نیں، پنجاب دی دھرتی اوہناں دے دُھر اندر وسدی اے۔ ایس کر کے اوہناں نوں جتھے دھرت واسیاں نال انتاں دا موہ اے اوتھے ای اوہ اپنی ماں بولی نال وی ماں وانگ ای محبت کردے نیں۔ پنجابی اج وی اپنے مُڈھلے حقاں لئی پنجاب اندر جھوجھ رہی اے۔ مُڈھلی پڑھائی دے بوہے پنجابی لئی بند نیں۔ ظفر اعوان ہوری پنجابی بولی نال اپنی محبت دا اظہار انج کر رہے نیں:

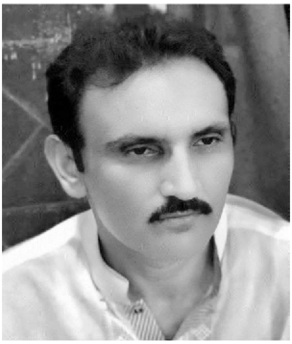
سجّن بیلی متّر میرے
اجکل مینوں دین صلاحاں
چھڈ دے ماں بولی دا کھیڑا
جہڑی چندری آپ یتیم اے
اوہنے دس تینوں کیہ دینا؟
جے توں وڈّا شاعر بننا
کلموہی توں جان چھڑا لے
اپنے آپ نوں ضائع نہ کر

نظم دے اخیر تے اوہ آپنی گل انج مکاؤندے نیں:

مُیں نہیں بنناوڈّا شاعر

مُیں تے ماں داپُت بنناایں

ظفراعوان ہوری وڈے شاعروی نیں تے دھرتی ماں دے وڈے تے سکّے پُتر وی۔ ایسے پاروں اوہناں دی شاعری وچ جذبے پُرچے ہوئے نیں، احساس گُنھے ہوئے تے نویاں سوچاں دیاں کانگاں اُچھلّاں مار رہیاں نیں۔ اج دی نویں نظم دے شاعراں وچوں ظفراعوان ہوراں نوں اکھّوں اولھے نہیں کیتا جاسکدا۔ اوہناں سچّے تے سُچے خیالاں نوں انملّی لڑی وچ پرویا اے۔ ایہ زندہ رہن والی شاعری اے۔ رب کرے ایہناں داقلم انج ای چلدار ہوے تے ون سوّنے شعراں دا بھنڈار جُڑدا رہوے۔

پروفیسر ڈاکٹر عباد نبیل شاد

صدر شعبہ پنجابی

وائس پرنسپل گورنمنٹ اسلامیہ گریجوایٹ کالج

ریلوے روڈ۔ لاہور

اجو کی پنجابی نظم دا نمائندہ شاعر

ظفر اعوان ہوراں دی پنجابی نظماں دی کتاب ''پہلی پیڑ'' پڑھ کے میرے من وچ جہڑا تاثر پنگر یا اے اوہ ایہ وے کہ ایہ ساریاں ون سونیاں نظماں اصلوں اوہ پہلی پیڑ دی لہر نیں جہڑی اک کہانی اک کتھا تے شاعری دا روپ دھار کے پڑھنہاراں نوں پیڑ دی اوس لہر نال جانوں کروا اندی اے جہیدے کئی ناں نیں۔ اوہ پیڑ کدھرے غریب دے رونے دا دُکھ روندی جُسے وچ اتر کے منکھ کولوں اوہدے ماں پیو، بھین بھرا، سجن بیلی، پنڈ دارے تے لوکائی دے دکھاں سکھاں نالوں سانجھ کھوہندی اے تے کدھرے ایہی پیڑ جیٹھ ہاڑ دیاں دھپاں وچ سڑ کے بالاں دے جون جولائی ٹھارن والیاں پردیسیاں دے اوہ دھکے یاد کروا کے اکھاں نوں بھئیوں دیندی اے جہڑی اوہناں نوں پچھلی عمرے نیگراں کولوں کھانے پیندے نیں تے کدے پیڑ ساڈے سانجھے اجتماعی دکھاں دا کرب بن کے سانوں بولن توں وانجھیاں کرن دے ہاڑے بن کے ساڈیاں سوچاں نوں ول لیندی اے تے اسیں اوسے دکھ وچ حیاتی گذار جاندے آں۔ ایسراں ظفر اعوان ہوراں دی ''پہلی پیڑ'' اوہ اکوای پیڑ اے جہڑی آخری وی اے تے ایسے پیڑ نے سانوں کدے ہمت دتی اے تے کدے ساڈے کولوں ساڈا اپنا آپ کھویا اے۔

ایہ پیڑ ای اے جہڑی شاعراں کولوں مُنج دی رسی وچ موتی پروون دے عمل نوں ٹوردی اے اتے ایسے پیار بھری پیڑ پاروں نکلے اتھروواں دے مُل نوں اوہ لوک ای سمجھدے نیں جنہاں دا پیڑاں نال واہ ہوندا اے جویں ظفر اعوان ہوری آکھدے نیں:

سدھراں پیڑاں
تے دکھاں دا سیرپ
ہوندا اے
اکھ دی نہر دا پانی
کھارا پانی
نہیں ہوندا

ظفر اعوان ہوراں کدھرے پیڑ نوں ترلا بنایا اے تے کدھرے ترلے نوں پیڑ۔ اوہدے دوہاں جذبیاں توں پڑھنہار بڑی چھیتی جانو ہو جاندے نیں پر جدوں پیڑ یا ترلہ وی کوئی نہ سنے تے فیر اوہی گل للکر تے للکار بن کے وجود اندر مچدی اے تے اپنی راہ آپ بناندی اے۔ ''پہلی پیڑ'' ایس طراں دیاں منظراں نال بھری پئی اے تے اجو کے سمے دی پنجابی نظم نوں اوہ لفظالی دیندی اے جہڑی اک خاص زمان و مکاں توں لوکائی نوں جانو کرواندی رہوے گی کیوں جے ہن ایہناں اکھراں وچ معنوی طور تے اک نواں سماجی تے سیاسی کھلار آ چکیا اے۔ ایس پکھوں اوہدیاں کئیاں نظماں دے حوالے دتے جا سکدے نیں پر اوہدے دو روپ ویکھ کے تسیں آپ سمجھ جاؤ گے کہ اوہ کہنا کیہ چاہندا اے۔

توں تے دھرتی دا راکھا ایں
چوراں کولوں دیس بچا لے
دخل اندازی اے یا سازش
دس نہ سانوں ایہنوں روک
میرے سوہنے ڈھول سپاہیا
سبھ توں وڈے فوجی ڈھولا

آپ مہارے بولن والے
سب بڑبولے
ماردیاں گے
ساتھوں وکھرا
سوچن والے
باغی ٹولے
ماردیاں گے

پردیس وسدے شاعراں دے اپنے دُکھ ہوندے نیں اوہ اپنے تے اپنے سجناں بیلیاں دیاں پیڑاں نوں انج بیان کردے نیں کہ اوہناں دیاں گلاں آفاقی سچائیاں بن جاندیاں نیں۔ ایس حوالیوں اوہناں دے دو خیال پڑھو تے سواد مانو:

جگراتے دے کھوہ نوں جو کے
سدھراں، مجبوری وچ دھو کے
جس چندرے توں سفنے وارے
اوہنے مینوں دھکے مارے
بلدے سورج ساہویں کھڑ کے
مزدوری دی بھٹھی سڑ کے
جس دے جون جولائی ٹھارے
اوہنے مینوں دھکے مارے

پیڑے لکّوں ٹُٹّیں شالا
غربت تیری ہوندسڑے
جانوں جانوں کہندے سی جو
اوہ وی میتھوں دور گئے
ربّ سوہنا جے نیڑے ہوکے
دل میرے دی ہوک سُنے
وطناں وچ خوشحالی آوے
بھکھ چندری نوں موت پوے

ظفر اعوان ہوراں نظم لکھدیاں نہ تے کوئی بناوٹی گل بنائی اے تے نہ ای سنائی اے سگوں اوہ اپنی شاعری راہیں ون سونے پیڑاں بھرے منظر وکھاندے نیں۔ پیڑ تے دُکھ اوہدے نیڑے حیاتی نیں کیوں جے پیڑاں نوں اوہی منکھ محسوس کرسکدا اے جیہڑا جیوندا جاگ دا ہووے، جیہڑا احساس دی دولت رکھدا ہووے، جہنوں دھرتی نال جڑے لوکاں دا درد ہووے اتے ظفر اعوان ہوراں دی وسوں دے پچھوکڑ ول جھاتی پایئے تے اوہنوں ایہ انکھ تے گل کرن دا ول، لوکاں دا درد تے کسے دی جان دا احساس رکھن دی گڑھتی گھروں ملی۔ اوہدے پیو دا اوہ واقعہ پڑھدیاں، اتے ایہ واقعہ اے 2002ء دا، جدوں ساڈے سیالکوٹ جموں والے بارڈر راتے نت گولیاں چل دیاں سن تے، ظفر اعوان ہوراں دے والد کئی دناں دے بھکھے مال ڈنگر نوں ویکھ نہ سکے۔ اوہناں ڈنگراں نوں کھولیا تے چارن لئی لے گئے۔ بارڈر دے اوس پاسیوں ویریاں گولیاں چلائیاں تے ظفر اعوان ہوراں دے والد بشیر احمد اعوان ہوراں نے چلدیاں گولیاں وچ اپنیاں کامیاں نوں آکھیا

کہ تسیں ڈیرے ول پچھاں ٹر جاؤ تہاڈے نکے نکے بال نیں تہانوں کجھ نہ ہووے۔ ایسے جذبے تے احساس دی رَت دا پندھ اج ظفر اعوان ہوراں دے جُسے وچ اے جہڑا غیرت، انکھ، درد تے احساس بن کے دوڑ رہیا اے جہینے اک سچے درد وند دا روپ دھار کے اکھراں راہیں اپنی ذات دا وکھالا کیتا اے اتے کسے دا عمل تے ذات دا وکھالا اوہدی مُڈھلی تربیت تے خون خمیر دی دس ہوندی اے۔ اوہدیاں نظماں وچ اک للکار اے جہڑی پڑھنہاراں دے دلاں اندر تھر تھلی نہیں پاندی سگوں ستے جذبے جگاندی اے۔ اک لکیا ہویا احساس ودھاندی اے۔

پیر لکیروں
پار جے کیتا
دوویں لتاں
وڈھ دیاں گے
قسم خدا دی
گڈ دیاں گے

ظفر اعوان ہوراں دیاں نظماں وچ جتھے ویریاں لئی للکار اے اک جذبہ تے غیرت اے اوتھے اوہ اپنیاں نال گل کرن لگیاں اک سمجھاون وی پاندے نیں تے اوہنوں تاریخ کولوں سبق سکھن دی تے اپنے توں پہلاں ہوئے ''طاقت وراں'' دے انجام ول گوہ کرن دی پریرنا دیندے نیں۔ پر جتھے اوہنوں اک دبنگ لہجے دے نال چبھدے ہوئے اکھر ورتنے پیندے نیں اوتھے اوہ ورت دا اے تے دس دا اے کہ ''انج تے نہ کر''۔

پتراں دے وانگ کھیتیاں
نوں پال کے وچارے
ہر وار لٹے جاون
فصلاں اگان والے
لگدا اے مر گئے نیں
منصف کہان والے

رب داناں ای انج تے نہ کر
جسراں تیتھوں پہلے
والے کر دے سی

سنیا ئے بچے مزدوراں دے
اج وی بھکھے سوندے نیں
لیکن تیرے دستر خوان تے
کوڑ منافق ہوندے نیں

ساڈی اجو کے پنجابی شاعری وچ خاص کر کے پنجابی نظم تے غزل وچ سُچل لکھاری پنجابی دے اسم تے فعل دی جڑت دے نال جھڑ یاں ترکیباں بنا رہے نیں اوہناں دی تخلیقیت وچ وسوں تے رہتل دا رنگ چوکھا گوہڑا اے اتے خاص طور تے اوہناں دی شاعری وچ اک نواں پن تے وکھریواں وی وکھالی دیندا اے جہناں دی سانجھ دھرتی، دھرم، تے دیس نال اتے لوکائی نال موہ چوکھا اے۔ ظفر اعوان ہوراں دی نظم دا

ایس پکھوں، اکھری جڑتاں تے ترکیباں ولوں، نویاں محاوریاں تے وکھریاں جھیاں اصطلاحواں پاروں اکھراں دی سانجھ تے جذبے دی سچائی نال اک مک ہوئے خیال دے ابلاغ دی چس مانن لگیاں پڑھنہاراں دا دھیان ایہناں جڑتاں ول رہندا اے۔ تحقیقی تے تنقیدی حوالیوں ایہ کم نویکلا جہا لگدا اے جہڑا آؤندے سمے ایس اعتبار نال سَندی مقالے لکھن والیاں لئی تے محققاں لئی نویں بوہے کھولے گا۔ ایس پکھوں اوہناں دیاں کجھ اکھری جڑتاں وی سانجھ ویکھو تے پنجابی دی شاعری لسانیات وچ نویکلا تے خوبصورت کھلار محسوس کرو۔

''بھکھ دے سپ، جھولی وچ تارے پانا، جکراتے دے کھوہ جونا، جون جولائی ٹھارنا، سدھراں مجبوری وچ دھونا، سورج دے گھر ماتم ہونا، پیڑاں دے گہنے گڑھنا، آساں والے دیوے وچ تیل پینا، بدلاں دا گِدا پانا، چناں تے تاریاں دا ڈھولے ماہیے گانا، سورج دا ٹِک وچ لُکنا، چن دا بُکل وچ رونا، جھولی وچ پا کے ہجر ہنڈانا، باپ نوں اکھاں کڈھنیاں، بھیناں نوں کھوکھوکھانا، وردی وچ فرشتے آؤنا، مکراں دے سرطان دا نہ رہنا، چاہ دے جھکڑ جھلنا، سورج دا ساہ سُکنا، بے شرمی دے کھوپے پانا، دہشت دا کندھاں تے چڑھ لہو پینا، آساں دی کیاری وچ پھنیر دا شُوکنا، سچ دے پیر ساڑن لئی فائر وال لانا، غسل خانیاں وچ وڈیو بننا، درداں دے راکھیاں دا زخمی کرنا، رسماں رواجاں دا موہرا۔''

ظفر اعوان ہوراں ''زیویں سدھراں دی'' نوں ہریاول دیون لئی تے ایس نوں سدا جیوندی رکھن لئی ''عمراں دے کھوہ'' گیڑے تے فیر ایس گھاردیاں ''کندھاں اتے گھاء'' نوں صاف کیتا تاں جے ایہدے لشکارے تے سہپن وچ کدھروں کوئی گھاٹ نہ آوے تے فیر ''واشنا'' نوں اپنے کردار دا سنگی بنا کے اک ''للکر'' ماری تاں جے پیڑاں مارے سارے اوہدے نال ہنگورا بھرن۔ ایسراں دے آہری لوکاں نوں سدھراں دی بھوئیں تے واشنا اگاون تک دے پینڈے وچ 'پہلی پیڑ' ای نینہہ دا کم دیندی اے۔

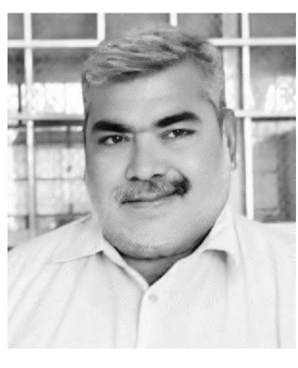
بھاویں اوہناں نے اپنی ایس کتاب داناں ''پہلی پیڑ'' رکھیا اے پر میرے نیڑے اصلوں ایہ ای اوہ آخری پیڑ ہوندی اے جتھے جا کے انسان للکر ماردا اے تے اپنے دل دی گل کردا اے۔ اوہنوں ایس گل دا پتہ ہوندا اے کہ سچ آکھاں بھانبڑ مچدا اے پر مونہہ آئی بات نہ رہندی اے۔ اوہدیاں پیڑاں وی اوہدے نال انج ای کیتا اے۔ اوہدے کولوں ون سونیاں نظماں لکھوائیاں نیں۔ پڑھنہار کتاب وچ شامل ایہناں نظماں نوں وکھو وکھریاں نظماں آکھن گے کیوں جے ایہناں دے وکھو وکھرے ناں نیں۔

پر جے گوہ کریئے تے نیجھ لا کے ''پہلی پیڑ'' نوں جریئے تے فیر ایہ ناں اوہناں پیڑاں دے، اوہناں دکھاں دے تے درداں دے، اوہناں لوڑاں تے تھوڑاں دے نیں جہڑے پنجاب دے واسیاں نوں ساڈے دیس دے وسنیکاں نوں کدے سیاست داناں تے مذہبی آگو ملاں تے کدے حکمراناں، اوہناں طاقتوراں نال مل کے دتے جہناں دے کئی ناں نیں۔ اوہناں دی ایس کتاب وچ مینوں اکو ای نظم تے اکو ای پیڑ اپنے ون سونے نانواں تے رنگاں نال جذبیاں تے احساساں نال وکھالی دتی اے۔ اوہ بھاویں پردیس وچ بیٹھے ہوئے نیں پر اوہناں دا دل دیس وچ تے دیس لئی دھڑکدا اے۔ اوہ ست سمندر پار بہہ کے وی اک دانش وند وانگوں اپنی دھرتی دے ہر مسئلے توں جانو نیں تے اوہدے لئی آواز چک دے نیں۔

مینوں لگدا اے دھرتی اتے
انساناں دے روپ رچ اجکل
بندے گھٹ، کتے بہتے نیں
حرصاں پٹے ملکے کتے
بھکھے تے ترہائے کتے

اپنے مُونہہ چوں وگدی ہوئی
رال نوں آپے پی لیندے نیں
اپنے گند نوں کھالیندے نیں
مینوں لگدا اے دھرتی اتے
انساناں دے روپ چ اج کل
بندے گھٹ کتے بہتے نیں
حرصاں پٹے ہلکے کتے

ظفر اعوان ہوراں دیاں کئی نکیاں نظماں انج دیاں نیں جہناں وچ وڈے تے کھلرے ہوئے موضوع نوں بیان کیتا گیا۔ اوہدی نظم اجو کی پنجابی نظم دے فکری تے فنی مہاڑ وچ نویاں راہواں وکھاندی ہوئی نظم اے جہدے وچ سانوں اک پردیسی دے ایسے وچاراں نال واہ پیندا اے جہڑا کسے دیس وچ وسدے لکھاری نے وی اپنی شاعری راہیں نہیں وکھایا ہونا اتے ایہ ای اوہناں دی نظم داوڈا اپن تے وکھریواں اے۔

پروفیسر ڈاکٹر احسان اللہ طاہر

صدر شعبہ پنجابی
گورنمنٹ کالج (بوائز)
سیٹلائٹ ٹاؤن گوجرانوالا

ظفر اعوان دی پہلی پیڑ

اصل ناں ظفر اقبال اعوان تے قلمی ناں ظفر اعوان اے جدوں کہ کِتے ظفر، ظفری تے کِتے اعوان تخلص ورتدے نیں۔ پہلی جنوری 1982ء نوں جموں بارڈر دے نیڑے پنڈ ہرپال، معراجکے تحصیل پسرور ضلع سیالکوٹ وچ بشیر احمد اعوان ہوراں دے گھر پیدا ہوئے۔ دس جماعتاں گورنمنٹ ہائی سکول معراجکے توں، ایف۔ایس۔سی گورنمنٹ جناح اسلامیہ کالج سیالکوٹ توں، بی۔ایس کمپیوٹر سائنس، یونیورسٹی آف سینٹرل پنجاب لاہور توں تے ایم۔ایس۔سی الیکٹریکل انجینیرنگ بی۔ٹی۔ایچ یونیورسٹی سویڈن، یورپ توں پاس کیتی۔ اج کل روزگار دے سلسلے وچ کوپن ہیگن، ڈنمارک وچ رہ رہے نیں۔ اوتھے ایہناں ڈنمارک وچ اک ادبی تنظیم ''بیلی'' بنائی ہوئی اے جہدے جھنڈے ہیٹھ اردو، پنجابی مشاعرے وی کروا ندے رہندے نیں۔ ظفر اعوان ہوراں بارے یونیورسٹی آف سیالکوٹ دی اک ریسرچ سکالر حرا کنول نے ایم فل مقالہ ''ظفر اعوان کی شاعری کا موضوعاتی مطالعہ'' لکھیا تے ڈگری مکمل کیتی۔ اعوان صاحب ہُن تک کئی ایوارڈ حاصل کر چکے نیں۔

ظفر اعوان ہوراں دا شمار عصرِ حاضر دے پنجابی تے اردو دے بہترین شاعراں وچ کیتا جاندا اے، اوہناں دیاں ہُن تیکر تِن اردو کتاباں ''آرزوئے سحر، ''مہاجر پرندے'' تے ''دھیمی آذانیں'' دے ناں نال چھپ کے بھرپور نامنا کھٹ چکیاں نیں۔ ظفر اعوان ہوری ہتھلی کتاب توں پہلے چھ پنجابی کتاباں ''زیویں سدھراں دی''، ''عُمراں دے کھوہ''، ''کندھاں اُتے گھاء''، ''واشنا''، ''للکر'' تے ''دھی جو ہوئی'' پنجابی ساہت نوں

دان کر چکے نیں۔

ظفر اعوان دا ستواں پنجابی مجموعہ "پہلی پیڑ" تہاڈے ہتھاں وچ اے، ایہ پنجابی نظماں دا مجموعہ اے، جہدے مڈھ وچ شاعر نے بڑی سوہنی حمد تے نعت لکھی اے۔ حمد "دعا" دے عنوان ہیٹھ لکھی گئی اے۔ ایہدے تن تن مصرعیاں دے ست بند نیں۔ سارے بند شاعر دی سوچ دے کھلار دا عکس نیں پر چوتھے بند نے شاعر دی اوس عظیم سوچ نوں اکھراں دا بانا پوا کے ساڈے ساہمنے لیا کھلار یا اے جہڑی انسانی دوستی دی اعلیٰ مثال اے:

بھُکھ دے سپاں نوں جہڑا کھا جائے
بخش مینوں وی اک عصا مولا
مینوں وی معتبر بنا مولا

نعت دا عنوان ''سلام'' اے۔ نعت دے وی ست بند نیں پر ایہ بند چھ چھ مصرعیاں دے نیں۔ ہر بند نعت وچ حمد دا بہت ودھیا جوڑ ساہمنے آندا اے۔ اِنج لگدا اے جِویں نعت تے حمد نے گلوکڑی پائی ہووے۔ ایہدا آخیر لا بند پیش اے:

درود اُس تے سلام اُس تے
کہ جس دی خاطر خدا مرے نے
ایہ کائناتاں دی کھیڈ کھیڈی
تے لفظ کُن دا کمال کر کے
خدا کہاون دا چارا کیتا
درود اُس تے سلام اُس تے

ایس کتاب دی ہر نظم اپنے اندر کئی سنیہے رکھدی اے تے سوچن دا سدا دیندی

جا پدی اے۔ کجھ نظماں تے بہت ای تکھیاں تے من کھچویاں نیں۔ ایہناں دی اک نظم ''میرا پنڈ'' اے جہدے وچ پنڈاں وچ سیمنٹ تے بجری دے بنے ہوئے مکاناں دے میلیاں دی، پنڈ دے وڈے کِکر جہدے تھلے بال کھیڈ دے سن دی دَس پان توں وکھ کجھ ہور تبدیلیاں دی گل کیتی اے او تھے ای اَگلے بند وچ اک وڈی فکر دا دیوا بال دتا اے۔ شاعر لکھدا اے:

محرم وچ جدوں شیعہ
کوئی مجلس کراندے سی
تے سُنی وِیر وِیراں لئی
سبیلاں لا کے بہندے سی
سجائی جاوندی سی جد
کوئی میلاد دی محفل
تے شعیہ رل کے سُنیاں لئی
بڑا لنگر پکاندے سی
تے ہُن عاشورے والے دن
دوواں پاسے سپیکر وچ
ہوئے پر چار نفرت دا
ایہ میرا پنڈ نہیں لوکو
ایہ میرا پنڈ نہیں لوکو

شاعر نے سوہنی، سرل تے رواں پنجابی ورتی اے جہدے وچ نویاں ترکیباں تے کجھ نویں محاورے وی شاعر دی مہارت تے زبان دانی دی داد دیندے دِسدے نیں۔ پہلی پیڑ، بذات خود اک نویں علامت اے، اک سُچی ترکیب اے تے اک اجہیا محاورہ اے جہدی مہانتا ایس کتاب دے لوکاں تک اپڑن توں بعد ہور نکھرے گی۔ ایسے عنوان ہیٹھ لکھی گئی نظم پڑھ کے ایس ترکیب دی ڈونگھیائی ویکھی جاسکدی اے۔ لکوں ٹٹے پیڑ، بھُکھ دے سپ، کائناتاں دی کھیڈ، لک گسنا، جگراتے دے کھوہ، مزدوری دی بھٹھی، نفس دے سرتے کاٹھی پانا، عشق ہلارے، کچیاں ہڈاں، درد ہنڈائے، چن بے رنگا پتھر، چندری غزل، ادھی موت، خواب نگر دا لاڑا، ظلمت دے پانی، تن دا ماشا، ہجر ہنڈانا، پیڑاں والی پنڈ، سفراں نال پریت، بُھکھ چندری، دومُکھی تصویر، پھوکا نعرہ، فکر دے پھنیر، رسماں رواجاں تے تہذیباں دا موہرا تے حرصاں پٹے ہلکے کُتے ورگیاں ترکیباں، محاورے تے علامتاں ظفر اعوان ہوراں دی تازہ کاری دی گواہی دیندیاں نیں۔ ایہناں کجھ مردے تے مُکدے ہوئے شبد وی چنگے ڈھنگ نال ورتے نیں جنج تریل، ویل، موہرا، سوڑ، کھچاں، کاٹھی، ڈھور، کھجل، چھیکے، ولیٹ، لٹھاں، تے بھوراوغیرہ۔

اپنی نظم ''وڈا شاعر'' وچ ظفر اعوان ہوراں ماں بولی پنجابی نال اپنے پیار پریت دا وکھالا کیتا اے تے مکالمے دی شکل وچ لوکاں نوں بڑا ٹھکواں جواب دتا اے جہڑے ماں بولی دی نندیا کردے نیں تے اوہ بولی وچ شاعری کرن نوں چنگا سمجھدے نیں۔ نظم دے آخر تے لکھدے نیں:

ماں بولی دے اکھراں دے وچ
مینوں ماں نظریں آندی اے
میں نہیں بننا وڈا شاعر
مَیں تے ماں داپُت بننا اے

ایہناں دی اک نظم ''لیبر ڈے'' ایہناں دی سُچی سوچ تے مِدے ہوئے طبقے نال فکری سانجھ دا چنگا وکھالا اے۔ ایس نظم دے کل اَٹھ مصرعے نیں جنہاں وچوں آخیر لے چار انج نیں:

جد ویلے سر اُجرت پوری
لبھے گی مزدوراں نوں
قسم خدا دی اُس دن نوں میں
عیداں وانگ مناواں گا

ظفر اعوان ہوراں کول معاشرے دے کوہجھ وکھان دے نال نال ظلم تے جبر دے خلاف بولن والا دل وی ہے وے۔ ایس حوالے نال ایہناں کول بڑا کجھ اے پر میں ''مارومار'' وچوں اک بند پیش کرن تے بس کرناں جہدے وچ جابر کہہ رہیا اے:

سانوں ٹھیکر
وجے گی تے
آپاں گولے
ماردیاں گے
ماردیاں گے
جی جی سارے
ماردیاں گے

ایہدے وچوں ''ماردیاں گے'' نوں وکھ کر کے تے پہلے ''جی'' نوں نکھیڑ کے

پڑھیے تے گل ہور نکھڑ جاندی اے۔ پاکستان وچ کسے سسٹم نوں نہ چلن دین تے ماڑے نوں ماڑا تے تگڑے نوں ہور تگڑا کرن والے چندریاں نوں ونگارن دا جنا حوصلہ، ہمت تے دلیری ظفر اعوان ہوراں وچ اے جے اساں ساریاں وچ ہو جائے تے کوئی ظالم ظلم نہ کر سکے گا۔ کوئی کسے مجبوری دا ناجیز فائدہ نہیں چک سکے گا۔

کتاب دی پی ڈی ایف تے جھاتی مارن توں بعد میرا خیال سی جے میں صرف اک نظم ''پہلی پیڑ'' اُتے وی گل کر دواں تے کافی اے۔ ایہ اک نظم ای شاعر دی انسان دوستی تے ماڑے لوکاں نال بھیالی تے سانجھ دے وکھالے لئی کافی اے۔ پر جدوں کتاب پڑھنی شروع کیتی تے فیر ڈھیر سارے تھانواں تے ودھ توں ودھ شاہکار نظماں اکھاں ساہویں آئیاں تے مینوں لگیا پئی ایہ وی گل سانجھی کرنی چاہی دی اے تے ایہ وی بڑی اُچیچتا رکھدی اے۔ ہر اچیچے نقطے بارے گل کردا تے داڑھی نالوں مُچھاں ودھ جانیاں سن۔ فیر وی کجھ گلاں تے اُتے ہو گیاں نیں۔ مضمون لما ہو جان دے ڈر توں ہُن میں اپنے آپ نوں نظم ''پہلی پیڑ'' تک ہی ڈک کے رکھاں گا۔ ایس نظم نے میری نظر وچ شاعر دا قد ہور اُچا کر دتا اے۔ ایہدے وچ شاعر نے اک اجیہے ظلم دا پردہ فاش کیتا اے جہدے ان گنت شکار ساری عمر سہندے رہندے نیں، کدی گل نہیں کر دے، کوئی رولا نہیں پاندے، کِتے رپٹ درج نہیں کروا ندے، بس سہندے رہندے نیں تے نیویں نظر کر کے عمر لنگھا چھڈ دے نیں۔ کئی واری ایہ نیویں نظر سر چکن دا ول وی بھُلا چھڈ دی اے۔ ایس نظم دا پہلا حصہ اک شکوہ اے جنہوں شکوے دی چنگی ونگی وچ شمار کیتا جا سکدا اے۔ اوہ مالک جہڑا شاہ رگ توں وی نیڑے اے، بنان والا اے، بچان والا تے بنے لان والا اے، شکوہ اوہدے نال نہیں کرنا تے کیہدے نال کرنا اے۔ ظفر اعوان ہوری بڑی دھڑتا نال لکھدے نیں:

جے پیدا کردتا سی تے

تھوڑا سہی پر ساتھ تے دیندوں

چھوٹی عمر یتیم نہ کردوں

بھاویں مالک رازق توں ایں

ماڑے لئی توں خالم خالی

اک پاسے سونے دا چمچا مُونہہ وچ لے کے جمن والیاں نوں ساری عمر لگھ بھن کے دوہرا کرن دی لوڑ نہیں پیندی، ویہلے موجاں مان دے نیں، جدوں کہ دوجے پاسے لک تروڑ دین والی محنت، مشقت تے کھجل خرابی، فیروی بُھکھ، ننگ تے بے قدری دا اَت ہنیرا۔شکوہ تے بن دا اے۔اوہ اَگے لکھدے نیں:

ساڈے ہتھیں رسدے چھالے

نِکی عمرے مُونہہ تے کالک

چُپ نہ وَٹدا تے کیہ کردا

جتھے ماں نے کم تے پایا

جس نوں جگ پیئو ورگا آکھے

اوہنے میرے کپڑے لاہے

پِیڑ کیہ ہوندی دے کے دسیا

ایہناں مصرعیاں وچ ہڈ ورتی ورگا دکھ، درد تے پیڑ اے جہدی مورت نظم دے اک اک مصرعے تے اک اک اکھر وچ درد ورتاندی دِسدی اے۔ونگی دا آخری نمونہ تے پیڑ دی ریڑھ جا پدا اے۔ایہدے وچ فن تے فکر دے نال نال حقیقت دی ننگی تفسیر وکھالی

دیندی اے۔ ایہ درد تے پچھتاوا نیز محرومی شاعر دی باقی شاعری وچ عام طور تے تے ایس کتاب وچ خاص طور تے تھاں تھاں پڑھن والے دے اپنے دکھاں نوں چھیڑ دی جاپدی اے۔ اوہ ایس توں بعد لکھدے نیں:

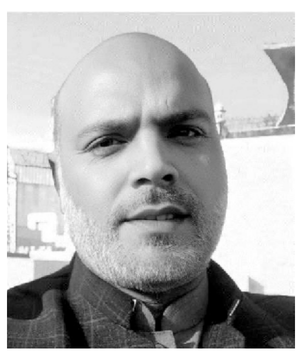
کِچے ہڈاں درد ہنڈائے
مرمرجین دے وَل سکھائے
اُس ویلے دَس توں کتھے سَیں
تینوں کُو کاں مار بُلایا
فِر وی رباتوں نہ آیا

ایس شعر وچ اک اوس بال دا دُکھ، پیڑ تے محرومی بیان کیتی گئی اے جنہوں پیو دے مرن بعد نکی عمرے کم تے پا دتا جائے تے گھر دا ڈنگ ٹپان لئی اوتھوں چھڈ کے کِتے ہور جان دا آپشن وی اوہدے کول نہ ہووے۔ جدوں اوہدے نال اوتھے ظلم تے ستم ہووے تے فیر اوہ کسے نوں دس وی نہ سکے۔ اوہدے کول کم چھڈ ے تے کتھے جائے۔ بھکھی ماں تے بھین بھرا کیہ کھان گے تے کتھے جان گے۔ ایہ سارا کجھ سوچ کے اوہ چپ تے کر جاندا اے پر کر کجھ نہیں سکدا۔ اندازا لا یا جاسکدا اے پئی اوس بال یا منڈے دے دل نالے دماغ اُتے کیہ بیت دی ہووے گی۔ جہدے نال ہوئی بیتی اے اوہدے لئی اندازا لانا سوکھا اے پر ایہ نظم پڑھ کے اوس کرب نوں ہر نرم دل والا کجھ نہ کجھ درد محسوس ضرور کر سکدا اے۔ ایہدے نال رلدا ملدا اکم مدرسیاں کجھ استادوی کئی واری کر جاندے نیں پر بال ڈر ہتھوں گھر ای نہیں دسدے تے سہندے رہندے نیں۔ میری جاچے ماڑے نوں ماڑا آکھن دی جرات ہر کسے وچ ہونی چاہی دی اے۔ بچے ولوں شکایت ملے یا نہ ملے اوہدے رویے وچ آن والے فرق تے مُونہہ اُتے دسن والے خوف تے پیڑ نوں نہ صرف

ویکھنا چاہی دا اے سگوں اوہدا تدارک وی کرنا چاہی دا اے۔ نہ استاد مُک گئے نیں تے نہ شکایت دے تھاں۔ ایہ گل تے ایویں وچ آ وڑی، جتھے اک ویلے داٹکر وی اوکھا لبھدا ہووے اوتھے شکایت کرنا وی کئی واری خودکشی جاپدا اے۔

مُکدی گل ظفر اعوان ہوراں جنے سوہنے تے دل وچ لہہ جان والے ڈھنگ نال اک مجبور تے مظلوم بال دی حالت دی تصویر کھچی اے اوہ کمال اے، سوہنی اے تے بھرویں اے۔ ایس نظم دی پڑھائی توں بعد مینوں جگہ جگہ کم کرن والے نکے نکے بال اِنجدے ای مجبور تے مظلوم لگن لگ پئے نیں۔ الحمدللہ پہلے وی میرا دل کافی نرم اے پر مَیں ہمیشہ ایہدے وچ ہور نرمی تے خدا خوفی پیدا کرن دی دعا منگدا رہناں۔ اللہ تعالی ہر انسان نوں عام طور تے تے ہر مسلمان نوں خاص طور تے نرم دل عطا فرمائے تاں جے معاشرے وچ ہر مظلوم دی دادرَسی ہو سکے تے ہر مجبور دی مجبوری دور کیتی جا سکے۔

ظفر اعوان ہوراں دی ایہ اک نظم ای ایہناں نوں امر کر دین لئی کافی اے۔ ایہناں دیاں نظماں دی ایس کتاب وچ ہور وی کئی نظماں زندہ رہن والیاں نیں۔ ایس کتاب وچ کئی موضوع تے خیال فکری حوالے نال اُچ پدھر دے نیں۔ ایس کتاب وچ شامل نظماں دی سطر سطر دھیان جوگ تے اپنے ول کھچن والی اے۔ زبان وی بڑی نرول اے تے بیانن دا ڈھنگ وی نویکلا اے۔

پروفیسر ڈاکٹر اکبر علی غازی

صدر شعبہ پنجابی

گورنمنٹ گریجوایٹ کالج

ڈسکہ ضلع سیالکوٹ

اک بے پناہ شاعر

پنجابی شاعری وچ نظم تے گیت دی تاریخ بہت پرانی ایں۔صدیاں توں پنجاب دے اُچ کوٹی دے شاعراں نے اپنے روحانی کتھارسس لئی نظماں گیتاں نوں ہی اظہار دا ذریعہ بنایا اے۔ساڈے پنجابی شعری ادب دا بہت وڈا حصہ نظماں گیتاں وچ ہی ملدا اے۔جدید پنجابی نظم امرتا پریتم،شوکمار بٹالوی تے ہور دوسرے شاعراں دی قلم توں ٹردی ٹردی پنجاب دے اک نامور سیالکوٹی سپتر شاعر ظفر اعوان ہوراں دے قلم تے آن بیٹھی اے۔ظفر اعوان ہوری یورپ دی ٹھنڈی ٹھار فضا وچ رہ کے وی اپنے وطن دی لوکائی نوں اپنیاں نظماں راہیں اپنے جذبات تے احساسات دا نگھ دان کردے رہندے نیں۔نظم ہی اک اجیہی صنف اے جہدے وچ اک شاعر دے فن تے خیال دی اڑان دا پتہ چلدا اے۔

ظفر اعوان ہوراں دیاں نظماں پڑھ کے ایہ یقین ہو جاندا اے کہ ظفر اعوان ہوری چارے پاسیوں پکے تے سچے نظم گو شاعر نیں۔نویں نویں خیال،تشبیہاں تے استعارے ظفر اعوان ہوراں دیاں نظماں دا ہار سنگھار نیں۔ظفر اعوان ہوراں دیاں نظماں وچ پردیس دا دکھ انسانی رشتیاں دے اتار چڑھاؤ تے وطن وچ ہون والے ظلم، دھرو، ناانصافی تے غیر جمہوری قوتاں نوں کھل کے بیانیا گیا اے۔

کدھرے کدھرے ایہناں نظماں وچ فقیری رنگ وی ڈھلکاں مارا دا نظر آؤندا اے۔ظفر اعوان ہوراں نے حیاتی دے اینے جہے رنگاں تے پکھاں نوں اکٹھا کر کے کتاب دی شکل وچ پنجاب دی لوکائی دے ہتھ ''پہلی پیڑ'' پھڑا دتی اے جنہوں ہر کوئی پڑھ کے اپنے تے گزری وارتا ہی سمجھے گا۔

ظفر اعوان ہوری رب سوہنے اگے دعا تے اوہدے محبوب صلی اللہ علیہ وسلم نال پیار دا اظہار کرن توں بعد اک نظم وچ بابا بلھے شاہ وانگوں اپنے اندر دی کیفیت بیان دے ہوئے کہندے نیں:

کن دا راز فقیراں لبھیا
ڈبیا بیڑا پیراں لبھیا
رب سوہنا دلگیراں لبھیا
ملاں وچ مسیت دے پھسیا
میرا میرے اندر وسیا

ظفر اعوان ہوراں دیاں نظماں وچ پردیسیاں دے دکھ ماپیاں نال مٹھیاں مٹھیاں شکایتاں تے کجھ اجیہاں حسرتاں دا اظہار ملدا ائے کہ قاری پڑھدے پڑھدے انج دے منظراں وچ کھو جاندا اے جویں اوہ آپ پردیس ہنڈا رہیا ہووے۔

اک نظم وچ اپنی ماں جی نال کنی حسرت لے کے انج مخاطب ہوندے نیں:

شام توں لے کے مائے
تیرے سوجاون تک
پیر دباندا
متھا چمدا، چہرہ تکدا،
روز دیہاڑے حج میں کردا
پر میں تیرا پت پردیسی
ہائے تیرا پت پردیسی
جسراں تیرا حق بن دا اے
اُسراں سیوا کر نہیں سکیا

ظفر اعوان ہوراں دیاں نظماں وچ مزاحمت دا رنگ کدھرے وی ڈھکیا چھپیا نہیں سگوں وطن وچ غیر جمہوری قوتاں نوں بڑی دیدہ دلیری نال للکار دے ہوئے اک تھاں کہندے نیں:

آمر غاصب حکم چلاون
تیرے جمہوری دربارے
فٹے مونہہ تیرا سرکارے
نمبرون اکھواون شوہدے
جہڑے ہر میدان چ ہارے
فٹے مونہہ تیرا سرکارے

پنجاب دے خطے وچ دھیاں دھیانیاں نال ہمیشہ توں دھرو ہوندا آیا اے کدھرے غیرت دے ناں تے انھے قتل کدھرے جائیداد دے چکراں وچ بے جوڑ شادیاں دے نہ ختم ہون والے پواڑے، پر ظفر اعوان ہوراں دی ارداس ویکھو:

میں اس دن توں اپنی لمی
عمر دیاں ارداساں کرنا
جس دن میرے سوہنے رب نے
مینوں پہلی دھی دتی سی

ظفر اعوان ہوراں دی ''پہلی پیڑ'' دے ایس رنگ برنگے خوبصورت گلدستے دیاں مختصر نظماں وچ پڑھیار نوں حیاتی دے بہت سارے رنگ اتے پکھ ملن گے ایہ سبھ رنگ تے پکھ پڑھیار ایہناں نظماں مثلاً روزہ، وال چاکنگ، سخاوت، لکن میٹی، تفسیر، وفا، اتھرو، کالا چانن، راکھے، اڈاری، تفسیر، پلڑا اتے الکاسب پڑھ کے ویکھ سکدا اے۔

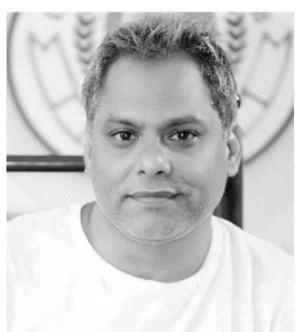
ظفر اعوان ہوری وطن توں دور رہ کے وی وطن دی سیاست تے پوری نظر رکھدے نیں، سیاسی رہنماواں دیاں بدعہدیاں تے کلابازیاں پڑھیاڑ، انج نہ کر، ویڈیو کریسی، پریس کانفرنس، تقریباً آزادی مبارک، ریاست مدینہ ثانی ورگیاں انملیاں نظماں پڑھ کے ویکھ سکدا اے۔

ظفر اعوان ہوراں نے اپنیاں نظماں وچ خاندانی رشتیاں دے اتار چڑھاؤ، پرواسیاں تے بیتن والے کٹھور رویّاں نوں بڑی مہارت نال الیکیا اے تے پردیس چ وسّن والے اکثر لوکاں نال ہوندے دھرونوں اک تھاں انج بیان دے نیں:

فون ملایا تے بھائیاں نوں
سارے دکھ سنا دتے
میں پنڈ واپس آون لگاں
ویرو مینوں پیلی وچوں
میرا جو حصہ بن دائے دے دینا
میں وی سر تے پگڑی بنھ کے
کھیتیں ہل چلانا چاہناں
کنک تے مونجی لانا چاہناں
پھر کیہ ہویا
ہونا کیہ سی؟
اک نے مینوں دھمکی لائی
دوجے جھوٹھا رونا رو کے

نبّے سال دی بڈھڑی ماں نوں
میں بے وطنے
پردیسی دے ساہویں کیتا
اوہناں مینوں
دھرت دا ٹوٹا کیہ دینا سی
جیون جوگیاں میتھوں میری
''بہشت'' وی کھولئی

ظفر اعوان ہوراں دے اس کتاب توں پہلاں وی چھ پنجابی تے تن اردو شاعری دے مجموعے چھپ کے ادب دے کھیتر وچ ڈھیر ناماتا تے بہت سارے اچ کوٹی دے اداریاں توں ایوارڈز اپنے نام کر چکے نیں میں امید کرنا کہ ظفر اعوان ہوراں دیاں نظماں دا ایہ مجموعہ اوہناں دیاں پہلیاں کتاباں توں وی ڈھیر ودھ ناماتا کھٹے تے نال نال رب تعالیٰ اگے ایہ دعا وی کرنا واں کہ پنجابی شاعری دا ایہ بانکا شاعر پنجابی ادب دی جھولی وچ انج دیاں سوہنیاں کتاباں دان کردا رہے۔

زاہد جرپالوی
الریاض سعودی عرب

نویکلے وچاراں داوڈا شاعر

ظفر اعوان ہوری سدھراں، چاواں، ہوکیاں تے ہاواں نوں اکھراں دی شکل وچ پیش کرن والے اک سچے، کھرے، وکھرے تے نویکلے وچار رکھن والے شاعر نیں۔ اوہناں دا تعلق رچنا دوآبے نال اے، جو زرخیز دماغاں دی زیویں اے تے جتھوں اردو تے پنجابی ادب دے کئی مہان، وڈے تے گروشاعر پیدا ہوئے نیں۔

ظفر اعوان ہوری پنجاب دی دھرتی تے پاکستان نال چوکھی محبت کرن والے شاعر نیں۔ اوہ منافقت، بزدلی دھوکھے، دھروتے ظلم نال بے حد نفرت کردے نیں تے اپنی گل دلیری نال بیان کرن دا حوصلہ رکھدے نیں۔ اپنی دھرتی، دین تے والدین نال گوڑی محبت اوہناں دی شخصیت دا خاص حصہ اے۔ باپو دی شہادت دی پیڑ نوں اج وی نہ صرف پوری شدت نال محسوس کردے نیں بلکہ اوس نوں اپنے شعراں راہیں الیکدے وی نیں۔

کجھ عرصے توں اوہناں دی شاعری دا عوامی تے انقلابی انداز اوہناں نوں سخن دی دنیا چ ہور اگے لے کے جا رہیا اے۔ اوہ اپنی شاعری وچ ظالماں، منافقاں تے قانون تروڑن والیاں نوں للکاردے نظر آندے نیں۔ فصلاں کھاندیاں واڑاں تے ڈاکو پہرے داراں دے ساہمنے کھلو کے، اوہ اکھراں دے ہتھیاراں نال اوہناں تے حملہ کرن دا گُروی جاندے نیں۔ اوہ ظالماں دا ظلم تک کے عید دیہاڑے وی دکھی نظر آندے نیں۔

پنجابی غزل دی دنیا وچ اپنے آپ توں منوا کے، اوہ ہن خوبصورت نظماں وی لکھ رہے نیں۔ اوہناں دی شاعری وچ پردیساں دے دکھ نیں، دیس دی محبت دے گیت نیں، اپنے پیاریاں دی بے وفائی دے رونے نیں، تے ستم گراں نوں دھمکیاں نیں۔ اوہناں عشق دیاں راہواں وچ جگراتے کٹے نیں، ہلکیاں کتیاں نوں انساناں دے پچھے بھجدیاں ویکھیا اے تے گھر دے غنڈیاں دی بدمعاشی وی ویکھی اے۔ کئی تھاواں تے

اوہناں دی شاعری وچ صوفیانہ رنگ وی موجود اے، تے اوہ اپنے رب نال گلاں کردے تے اپنیاں عرضاں سناندے نظر آندے نیں۔ ''پہلی پیڑ'' کئی شاہکار نظماں تے مشتمل اے۔ اوہناں دی ''سلام'' دے ناں توں لکھی ہوئی نظم سُچے تے نویکلے خیالات تے مبنی اُچے پدھر دی نظم اے۔ میں اپنے ایس سوہنے یار، سجن، بیلی تے متر ظفر اعوان ہوراں دی مزاحمت نوں مکھ ساہویں رکھ کے ''ظفر اعوان اک باغی'' دے ناں توں اک نظم کہی اے، بھوراجھی جھات پانا:

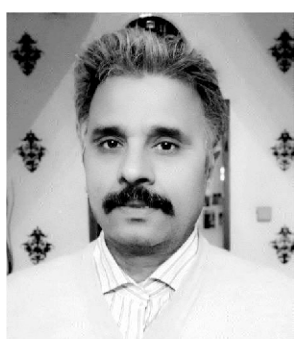
(ظفر اعوان اک باغی)

جو قصہ گوسی ہیراں دا
بیلے وچ نگھیاں سیراں دا
اس خوف دے پردے پاڑے نیں
اس چھڈے رونے ہاڑے نیں
اوہ تڑ یا اے سرکاراں نوں
جچاں تے جَتھے داراں نوں
نہیں قصہ خان یزیداں دا
نہ وحشت ناک پلیداں دا
نہیں من دا ڈاکوراجاں نوں
جبراں دے وجدے سازاں نوں
سن شبد سُنکھیاں ناراں لئی
کجھ رقصاں کجھ مٹیاراں لئی
ہن نیزے نیں تلواراں نیں
ہن شہبازاں دیاں ڈاراں نیں

اک شاعر سوہنے سُچے جھے
انسان بغاوت کیتی اے
میرے سلکوٹی یار ظفر
اعوان بغاوت کیتی اے

ہتھلی کتاب ''پہلی پیڑ'' اوہناں دی دسویں کتاب اے، اوہناں دیاں پہلیاں کتاباں نوں چالیاں توں ودھ ایوارڈ لبھ چکے نیں۔ جنہاں وچ مسعود کھدر پوش ایوارڈ، علی ارشد میر ایوارڈ، پلاک شاعری ایوارڈ تے پنجاب بھر دے اُچے پدھر دے تقریباً سبھے ادبی ایوارڈ شامل نیں۔

اخیر وچ، مَیں ایہ کہواں گا کہ ظفر اعوان ہوری نہ صرف شاعری دے فن دیاں باریکیاں نوں جانن والے اک وڈے کوی نیں بلکہ اوہ معاشرے دے اک حساس مشاہدہ نگار، انقلاب دے ترجمان تے انسان دوست جذبات دے امین وی نیں۔ اوہناں دی شاعری وچ جتھے جذبہ حب الوطنی تے مزاحمت دیاں صداواں نیں، اوتھے ای صوفیانہ سوز، گداز تے انسانی المیے وی نیں۔ ایہ اوہناں دی شاعری دی اوہ کثیر جہتی خوبی اے جو اوہناں نوں اج دیاں اہم ترین پنجابی شاعراں وچ نمایاں ترین مقام عطا کردی اے۔ میری دعا ایہ کہ اوہ پنجابی ادب دے انبر اُتے قطبی ستارے وانگ ہمیشہ چمکدے رہن۔

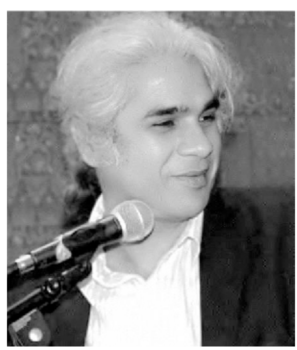
رضا شاہ

میلان اٹلی

فطرتاً شاعر

ظفر اعوان فطرتاً شاعر اے جو نقطے نوں دائرہ تے دائرے نوں نقطہ بنان دا فن جاندا اے۔ اپنی دھرتی تے وسیب نال جڑت اینی کو پکی کہ لگدا ای نہیں بندا ڈنمارک چ رہندا اے، مطلب ''پہلی پیڑ'' چ پردیس رہندیاں ہویاں دیس دیاں پیڑاں ہنڈھاؤندا نظر آوندا اے۔

چنگی شاعری دی اک وڈی خوبی اوہدا سادا تے سوکھی زبان چ ہونا اے، تاں جے سب نوں سمجھ آ سکے۔ پہلی پیڑ دیاں ساریاں نظماں سرل، سدھیاں تے ٹھکویاں نیں جیہناں وچ ساڈے سیاسی سماجی مسئلے، جذبات، رویے تے مزاحمت دے مختلف رنگ سر چڑھ کے بولدے نیں۔ ڈھیر دعاواں تے ودھائیاں۔

صابر علی صابر

پانڈوکی۔ قصور

﴿دعا﴾

ربّ جھ ایہو اے ایہو عرضی اے
میرے سینے چ پھیرا پا مولا
مینوں وی معتبر بنا مولا

منیا تیرا کوئی شریک نہیں
میں وی بندا ہاں بس ترا مولا
مینوں وی معتبر بنا مولا

سلسلہ چل پوے فقیری دا
خیر فقراں دی کر عطا مولا
مینوں وی معتبر بنا مولا

بُھکھ دے سپّاں نوں جھڑا کھا جاوے
بخش مینوں وی اک عصا مولا
مینوں وی معتبر بنا مولا

اج میں احرام بنھ کے آیا واں
مینوں کعبے دے تھم وکھا مولا
مینوں وی معتبر بنا مولا

میں محبت نوں خضر منیا اے
مینوں وی رُشد کر عطا مولا
مینوں وی معتبر بنا مولا

اپنی اوقاتوں ودھ کے منگد اواں
روز رو رو کے میں دعا مولا
مینوں وی معتبر بنا مولا

☆☆☆

سلام

درود اس تے سلام اس تے
کہ جس دی خاطر خدا مرے نے
اساڈے سر تے ایہ آسماناں
دا تھال رکھیا تے تھال اندر
ایہ کہکشاواں دا جال رکھیا
درود اس تے سلام اس تے

درود اس تے سلام اس تے
کہ جس دی خاطر خدا مرے نے
دھرت دی ہک تے مدان رکھے
مداناں اندر انیک رنگاں تے واشناواں
دے پُھل کھڑائے تے پھل پکائے
درود اس تے سلام اس تے

(میدان/میداناں : مدان/مداناں)

درود اس تے سلام اس تے
کہ جس دی خاطر خدا مرے نے
ایہ چکنی مٹی دا بت بنایا
تے فیر بت نوں فرشتیاں توں
کرا کے سجدہ دھرت تے گھلیا
درود اس تے سلام اس تے

درود اس تے سلام اس تے
کہ جس دی خاطر خدا مرے نے
خلیل ہتھوں اجاڑ دے وچ
بنا کے کعبہ نگر وسایا
تے فیر کعبے نوں قبلہ کیتا
درود اس تے سلام اس تے

درود اس تے سلام اس تے
کہ جس دی خاطر خدا مرے نے
جبل دی ہک تے حرا سجایا
حرا چ اوہنوں امان دے کے
تے اس تے اپنا کلام گھلیا
درود اس تے سلام اس تے

درود اس تے سلام اس تے
کہ جس دی خاطر خدا مرے نے
زمیں توں لے کے تے عرشاں تیکر
دے سارے رستے ہی کھول دتے
تے اس نوں معراج تے بُلایا
درود اس تے سلام اس تے

درود اس تے سلام اس تے
کہ جس دی خاطر خدا مرے نے
ایہ کائنا تاں دی کھیڈ کھیڈی
تے لفظِ کن دا کمال کر کے
خدا کہاون دا چارا کیتا
درود اس تے سلام اس تے

☆☆☆

﴿میرا میرے اندر وسیا﴾

سبھ نوں پئے گئی گھمن گھیری
کجھ تے بہہ گئے ڈھا کے ڈھیری
جد میں یار دی دے مالا پھیری
ویری پچھلے پیریں نسیا
میرا میرے اندر وسیا

راز دِلے دا کہن توں پہلے
عشق دی راہ تے پین توں پہلے
ہجراں دی سٹ سہن توں پہلے
میں اپنا لک آپے کسیا
میرا میرے اندر وسیا

رنجھاں والا ٹُٹیا گھیرا
من وچ موہن لایا ڈیرا
ہن تے سبھ کجھ ہویا میرا
سدھراں مینوں آکے دسیا
میرا میرے اندر وسیا

سُکّھاں دی ہن تھوڑ نہیں مینوں
ہور کسے دی لوڑ نہیں مینوں
پہلے والی سوڑ نہیں مینوں
ویکھ کے اوہنوں لوں لوں ہسیا
میرا میرے اندر وسیا

کُن دا راز فقیراں لبھیا
ڈُبیا بیڑا پیراں لبھیا
رب سوہنا دلگیراں لبھیا
مُلّاں وچ مسیت دے پھسیا
میرا میرے اندر وسیا

☆☆☆

دھکے

دین دھرم نوں مونہہ نہ لایا
اٹھے پہریں کفر کمایا
جس دی خاطر کیتے کارے
اوہنے مینوں دھکے مارے

آساں پھٹ ہجر دا سیتا
ناممکن نوں ممکن کیتا
جس دی جھولی پائے تارے
اوہنے مینوں دھکے مارے

جگراتے دے کھوہ نوں جو کے
سدھراں، مجبوری وچ دھو کے
جس چندرے توں سفنے وارے
اوہنے مینوں دھکے مارے

بلدے سورج ساہویں کھڑ کے
مزدوری دی بھٹھی سڑ کے
جس دے جون جولائی ٹھارے
اوہنے مینوں دھکے مارے

پُرکھی گھار تے ڈھور حویلی
بھین بھرا تے سجّن بیلی
جس دی خاطر چھڈّے سارے
اوہنے مینوں دھکے مارے

رنگ سُندوری گل وچ پا کے
اپنے دوویں کن پڑوا کے
میں جہدے لئی ڈنگر چارے
اوہنے مینوں دھکے مارے

نفس دے سر تے کاٹھی پا کے
اُتے سوہنا یار بٹھا کے
میں جد چڑھیا عشق ہلارے
اوہنے مینوں دھکے مارے

☆☆☆

پہلی پیڑ

جے پیدا کر دِتا سی تے
تھوڑا اسہی پر ساتھ تے دیندوں
چھوٹی عمر یتیم نہ کردوں
بھاویں مالک رازق تُوں ایں
ماڑے لئی تُوں خالم خالی
ساڈے ہتھیں رِسدے چھالے
نِکی عمرے موہنہ تے کالک
چپ نہ وٹ داتے کیہ کردا؟
جتھے ماں نے کم تے پایا
جس نوں جگ پیوورگا آکھے

اوہنے میرے کپڑے لاہے
پیڑ کیہ ہُوندی دے کے دسیا
کچے ہڈاں درد ہنڈائے
مرمرجین دے ول سکھائے
اس ویلے دس توں، کتھے سیں؟
تینوں کُو کاں ماربلایا
فِروی رہا،تُوں نہ آیا
جے پیدا کر دِتا سی تے
تھوڑا سہی پر ساتھ تے دیندوں

☆☆☆

﴿مائے نی میں لکّوں ٹُٹیا﴾

کَنج الزام دھراں لوکاں تے
مینوں میرے لیکھاں لُٹیا
مائے نی میں لکّوں ٹُٹیا

ہجراں میرا پِنڈا کوہیا
پیڑاں میرا پنجر کُٹیا
مائے نی میں لکّوں ٹُٹیا

سورج دے گھر ماتم ہویا
شکر دپہرے نھیرا پُھٹیا
مائے نی میں لکّوں ٹُٹیا

لاون والے پانی لایا
پُٹن والے جڑ توں پُٹیا
مائے نی میں لکّوں ٹُٹیا

لوڑ دے خنجر جُسا وڈھ کے
مجبوری دے ویڑھے سُٹیا
مائے نی میں لکّوں ٹُٹیا

بُھکھ نے لتّاں بانہواں بنھیاں
غربت میرا گاٹا گُھٹیا
مائے نی میں لکّوں ٹُٹیا

قبر نے قابض ہو جانا ایں
جد میں ساہ دی قیدوں چُھٹیا
مائے نی میں لکّوں ٹُٹیا

☆☆☆

﴾باپو﴿

سورج وچوں نھیرے پھُٹّن
راتاں وِچ پرچھاویں دِسّن
تارے مینوں وٹّے جاپن
چن بے رنگا پتھّر لگے
باغاں چوں بدبوواں آون
کھیتاں وِچ ویرانی وسّے
دل دے اندر لاواگڑ کے
اکھّاں دے وِچ دھونی دُھخّے
ہتھ بانہواں دا ساتھ نہ دیون
پیر بدن دا بوجھ نہیں سہندے
وچ جوانی لکوں ٹُٹیا
سر دے اُتّے بگے لِشکن
کجھ وی کھاواں لگدا ناہیں

ساہاں وِچ وی ست نہیں بچی
فجراں تیکر نیند نہیں آندی
سوجاواں تے خاب نہیں آندے
ویہلے رہ کے ڈِھڈ نہیں بھر دا
کم اُتے وی چِت نہیں لگدا
تھکیا ٹُٹیا گھر آواں تے
ہُن کوئی شاباش نہیں دیندا
نِکّی عُمر دے سُفنے وانگوں
مینوں میرے یاراں رَد دیا
لوکاں بارے کیہ مَیں دسّاں
ہُن تے وِیروی وَیری جاپن
اوناں چُکّن جوگا نہیں ساں
پا کے جِنّاں بھار گیا ایں
وقتوں پہلاں مر کے باپو
پُتّر نوں وی مار گیا ایں

☆☆☆

﴿پردیسی﴾

جِسراں تیرا حق بن دا اے
اُسراں سیوا کر نہیں سکیا
جیکر میرے وس وچ ہوندا
اکھ تیری دے مُورے وَسدا
تڑکے تڑکے اُٹھ کے امّاں
پیر ترے میں دُھو کے پِیندا
تیرے مونہہ وچ دند نہیں نا
تینوں چُوری گُھٹّ کھواندا
سِر تے چِٹّی چادر بنھ کے
ابّا جی دے وانگر مَیں وی
ٹوہراں دے نال ڈیرے جاندا
فصلاں دی رکھوالی کردا

بُھکھ دا جھوٹھا بہانہ کر کے
شکر دپہرے گھر مُڑ آندا
گود تری وچ سِر نوں رکھ کے
مُکھ تیرے نوں تکدا رہندا
ابّا جان بہشتی دے نال
پیار ترے دے قِصّے سُن دا
سِر دے وچھڑے سائیں بارے
گلّاں کردی روپیندی تے
تیرے سارے اتھر واپنی
بُک دے اندر قیدی کر کے
اپنے چہرے تے مَل لیندا
ڈیگر ویلے تینوں مَونڈھے
اُتّے چُک کے قبرستان دا
پھیرا لاندا تینوں تیرے
سر دے سائیں نال ملاندا

شام توں لے کے مائے تیرے
سوجاون تک پیر دباندا
متّھا چُمدا چہرہ تکدا
روز دیہاڑے حج مَیں کردا
پر میں تیرا پُت پردیسی
ہائے تیرا پُت پردیسی
جِسراں تیرا حق بن دااے
اُسراں سیوا کرنہیں سکیا

☆☆☆

﴿سُنیارا﴾

عشق دی بھٹھی دے وچ سڑ کے
ہجر دے سانچے دے وچ وڑ کے
درداں نال کٹائی کر کے
ہنجواں نال بھرائی کر کے
ہوکے ہاواں نال ملا کے
اکلاپے دے نقش بنا کے
رساں والی ریتی پھڑ کے
بِرہا رنگے موتی جڑ کے
یاداں توں پالش کروا کے
مجبوری دے باٹ چڑھا کے
تن دے ڈبے اندر دھرناں
میں پیڑاں دے گہنے گڑھناں

☆☆☆

فِٹّے مونہہ

کنک اساڈی سستی وِکّی
آٹا مہنگا فیر بزارے
فِٹّے مونہہ تیرا سرکارے

آپ عیاشی کرن کمینے
ساڈے ناں تے پھڑن اُدھارے
فِٹّے مونہہ تیرا سرکارے

اوہناں دے گل ہیرے موتی
ساڈے حصے چن تے تارے
فِٹّے مونہہ تیرا سرکارے

بسّاں اُتوں لاہ کے اوہناں
محنت کش پنجابی مارے
فِٹّے موُنہہ تیرا سرکارے

ساڈے چُلھے ٹھنڈے کر کے
اوہناں اپنے سینے ٹھارے
فِٹّے موُنہہ تیرا سرکارے

آمر غاصب حکم چلاون
تیرے جمہوری دربارے
فِٹّے موُنہہ تیرا سرکارے

نمبر ون اکھواون شوہدے
جیہڑے ہر میدان چ ہارے
فِٹّے موُنہہ تیرا سرکارے

چنگیائی دی واڑ دے پچھے
شہزادی نے کیتے کارے
فٹّے مونہہ تیرا سرکارے

ساڈے ہر احسان دے بدلے
تُوں جھولی وچ پائے لارے
فٹّے مونہہ تیرا سرکارے

جے ساڈے حالات نہ بدلے
ایہو آکھاں گے ہر وارے
فٹّے مونہہ تیرا سرکارے

☆☆☆

گھُنڈ

بدنامی دا قصّہ دُنیا
پل پل چھوہے گی
لج میری نوں کجھن والی
چادر روئے گی
تیرے عیباں داڑھی تھلے
لُکیا ہونا ایں
گھُنڈ چکائی جد میرے
داغاں دی ہوئے گی

☆☆☆

﴿فرار﴾

میں ہن غزلاں دے جادو چوں نکلنا چاہ رہیاں مترو
ہووے مطلعے دا پہلا مصرعے یا فر دوسرا ہووے
میں ایہناں شوہدیاں دے ہتھوں کِنّے سال رُلیا واں
ایہ وی سچ ہے ایہ قاری نوں بڑا مسرور کر دے نیں
مگر شاعر وچارے نوں بڑا مجبور کر دے نیں
بڑھاپا ویری ہویا اے مرے سجرے خیالاں دا
مرے توں قافیے دا بھار وی ہُن چُک نہیں ہوندا
ردیفاں نے خیالاں تے ہمیشہ روک لائی اے
کدی بُھل کے جے مقطعے وِچ تخلّص لکھنا رہ جاوے
تے لگدا اے اجے چندری غزل پوری نہیں ہوئی
تنافر تے شُترگُربہ تے باقی ہور کِنّے عیب نے یارو
جو تنقیداں دیاں تلواراں بن کے سینہ وڈھدے نیں
مرا دل پہلوں چھنّی اے، مرے وچ ہور ہمت نہیں
مرے لئی ایہو بہتر اے، میں اج توں نظماں ہی لِکھّاں

☆☆☆

وڈّا شاعر

سجّن بیلی مِتّر میرے
اجکل مینوں دین صلا حاں
چھڈ دے ماں بولی دا کھیڑا
جہڑی چندری آپ یتیم اے
اوہنے دس تینوں کیہ دینا؟
جے توں وڈّا شاعر بننا
کلموہی توں جان چھڑا لے
اپنے آپ نوں ضائع نہ کر
یار ترے اردو دے شاعر
تیتھوں عُمروں نِکّے نیں پر
گل وِچ مفرل پا کے شوہدے

ناچیاں وانگر وال ودھا کے
گچھّاں تیکر بانہواں ٹُنگ کے
شعراں دی تھاں کھچاں مار کے
چوکھا نام کما بیٹھے نیں
بنگلے کوٹھیاں پا بیٹھے نیں
تُوں دس تیرے پلے کیہ اے
وِچ پنجابی غزلاں کہہ کے
کھٹیا کیہ آ ؟ انپڑھ جاہل
پینڈُو ہون دے طعنے مہنے
ٹُل جا مترا مُڑ جا مترا
خوشحالی نال جُڑ جا مترا
اوہ تے میرے یار نے یارو
میں یاراں دی سُن لینا واں
بھاویں گل ماڑی وی ہووے
سُن کے اکثر چُپ رہنا واں

پر اس واری ٹُٹ گیا میں
نہ چاہندے وی پُھٹ پیا میں
میرا مان تران نہ تولو
رب داناں جے ہور نہ بولو
ہر اک گل دی سمجھ اے مینوں
پینڈو آں پر جاہل نہیں میں
ایہو اصلی ورتوں میری
متر و مینوں ہون دو ضائع
ماں بولی دے اکھراں دے وِچ
مینوں ماں نظریں آندی اے
میں نہیں بننا وڈّا شاعر
میں تے ماں دا پُت بننا ایں

☆☆☆

پہرا

رات دے پچھلی پہریں چنّاں
جگ سارا جد سُتا ہوندا اے
میرے قبر دے وانگ انھیرے
کمرے دی اِک خالم خالی
نُکّر دے وِچ روز اُداسی
لٹھ کھڑکا کے پہرا دیندی
جگدے رہن دا ہوکا لاندی
کلمے پڑھناں مُرشد پاک دا
دسیا ہویا وِردوی کرناں
فِروی چندری سون نہیں دیندی

فجرتوں کوئی اڈّھا پونا
گھنٹہ پہلے لوڑ تے فرض دے
ٹھوہیں آ کے اکھّاں دے وِچ
ڈنگدے نیں تے جسم وچارا
اڈّھی موتے مر جاندا اے
دو تِن گھنٹے دے لئی مینوں
آخر سونا پے جاندا اے
پِھر الگارہ جاندا اے

☆☆☆

﴿ کیہ کراں؟ ﴾

مرشد سائیں ڈاہڈا پھسیاں
گُڑ ونڈاں یا سینہ پِٹّاں
مہر کرو آ گوائی بخشو
اج اوہ شیخی خور گھمنڈن
میرا روندا ہویا چہرہ
اپنی جھولی دے وچ رکھ کے
میرے نالوں وددھ روئی اے

☆☆☆

﴿غیرت﴾

میں غیرت مند پُت آدم دا
میرے گھر اج حوا جمی
میں مٹھیائیاں کا ہنوں ونڈاں
طعنے مہنے حوا کر کے
گال گلوچاں حوا کر کے
داج دہیجاں حوا کر کے
چُلہے پھٹّن حوا کر کے
میں تے چھوٹاں کرناواں بس
محفل دے وِچ حوا نچے
جے نہ حوا جگ تے ہُوندی
کون کسے دی عِزّت لُٹدا
میں غیرت مند پُت آدم دا
میرے گھر اج حوا جمی
میں مٹھیائیاں کا ہنوں ونڈاں

☆☆☆

موت

جیندی جانے راہیں رُلیا
مر کے کھجل ہو یا واں
مونہہ نہ ویکھو دبو مینوں
میں پردیس چ مو یا واں

☆☆☆

سِک

کِکراں اُتے پھُل کھڑ پیندے
ناراں اُتے نار
پت جھڑ دے موسم وچ اڑیے
ہوندی باغ بہار
موہ دی سُکی ٹہنی اُتے
پیندی روز تریل
ہو جاندا اے میل

نھیر نگر وچ جان توں پہلے
ایناں دکھ نہ ہوندا
فیر اک واری ٹھٹ دے ساویں
کُھل کے میں نہ روندا
آساں والے دیوے دے وچ
پے جاندا کجھ تیل
ہو جاندا اے میل

جہڑی راہ توں لنگھدی اُس تے
کھنڈ پتاشے لاندا
تیرا ہاسا ویکھن دے لئی
روز تماشے لاندا
گھنگرو بنھ کے مَیں وی دیندا
بلھے شاہ دی ویل
ہو جاندا اے میل

بدّل شاموں شامیں ویڑھے
دے وچ گِدا پاندے
چن تے تارے کندھ تے بہہ کے
ڈھولے ماہیئے گاندے
بوہے دے وچ آن کھلوندی
''مِلکی وے'' دے ریل
ہوجاندا اے میل

پورے حق دے نال ہمیشہ
پورا حق جتاندی
رستے دے وچ ہتھ نوں پھڑ دی
گھر گلوکڑی پاندی
اُوہدے بعدوں بھاویں مہاتڑ
نوں ہوجاندی جیل
ہوجاندا اے میل

☆☆☆

ادبی کوڑے

میں اُس دیس چ رہنا مِترو
جتھّے وقت نوں پیسہ
نہیں نہیں بلکہ ڈالر کہندے
اوہو ڈالر جس دے اک دا
تن سونا لوں ودھ بن دا اے
جس دے پِچھّے
دنیا پاگل ہوئی پھردی
جِس نوں پان لئی
اُچّی نیویں تے وچکاری
ہراک ذات دے بچیاں بچے
ٹک ٹاکاں تے ننگے نچّن
اوہو ڈالر جس دی خاطر
پاک وطن دے کرنل جرنل
نِکے وڈّے سبھّے لیڈر

لوکاں نوں مرواون دے لئی
فوجی اڈے دے دیندے نیں
میں تے ایتھوں تک سُنیا اے
پاکستانی ڈالر پونڈ ریالاں خاطر
ماں داسودا کر دیندے نیں
پر میں اک پردیسی شاعر
نیندر کولوں وقت چُرا کے
پیسے والی دوڑ نوں چھڈ کے
دیس دے رونے روندا رہناں
اکھّر ہنجواں وِچّ ڈبو کے
غزلاں کہناں نظماں لکھناں
پر کجھ بابے
تے پردھان اکھواون والے
ادبی کوڈے
ہوندمری توں ڈردے پئے نیں
مینوں چھوٹا کردے پئے نیں

☆☆☆

﴿چانن﴾

جو نہیں سی میں اوہو بن کے
ات عمر حیاتی گالی اے
ہر راہ منزل توں الٹی سی
میں راہاں توں نہ ڈریا سی
میں رستہ اپنا پھڑیا سی
سفراں دے دکھ نوں جریا سی
سبھ حال مرے تے ہسدے سی
میں جبھ تے جندرا لایا سی
میں سیتا اپنے بلھاں نوں
میں ڈکّے ہنجوا کھاں وچ
میں رُکیا نہیں میں ہریا نہیں
میں کیتا محرم عِلماں نوں
اج سینہ میرا روشن اے
ہُن اوہو روپ وٹایا اے
جس روپ لئی میں بنیا سی

☆☆☆

﴿لیبر ڈے﴾

صاب مرے نے چُھٹی کرنی
اوہنوں کاہدا گھاٹا اے
میرے گھر وچ بچے بھکھے
میں تے کم تے جاواں گا
جدوں ویلے سِر اُجرت پوری
لبھے گی مزدوراں نوں
قسم خدا دی میں اس دن نوں
عیداں وانگ مناواں گا

☆☆☆

جھاڑی

اکھ ترسے تیرے
درشن نوں
بِن جھات دیہاڑی
لنگھدی نہیں
میں راہ وچ
بیٹھا رہناواں
توں پا کے ساڑھی
لنگھدی نہیں
نیناں دے دریا
چوں چندری
یاداں دی پہاڑی
لنگھدی نہیں
عشقے دے باراں
سِنگے توں
ہجراں دی جھاڑی
لنگھدی نہیں

☆☆☆

ارداس

میں اس دن توں اپنی لمی
عمر دیاں ارداساں کرناں
جس دن میرے سوہنے رب نے
مینوں پہلی دھی دتی سی

☆☆☆

انج نہ کر

رب داناں ای انج تے نہ کر
جسراں تیتھوں پہلے والے
کردے سی
تیرے نال امید جڑی سی
تیرے اتے مان بڑا سی
کوئی تینوں ماڑا کہندا
اوہدے نال لڑ پیندے ساں
مستقبل دے خواب نگردا
لاڑھا تینوں کہندے ساں
روز کلا ساں چھڈ کے آپاں
جلسے دے وچ جاندے ساں

اٹھ اٹھ گھنٹے راہاں دے وچ
تیرے نعرے لاندے ساں
اماں ابا ماما چاچا گلی محلے
سبھناں توں مونہہ زورے ہو کے
ووٹاں تینوں پائیاں سن
جس دن بیبا جتیا سیں توں
کالج گھر تے گلی محلے
ونڈیاں ڈھیر مٹھیائیاں سن
سنیائے بچے مزدوراں دے
اج وی بھکھے سوندے نیں
لیکن تیرے دستر خوان تے
کوڑ منافق ہوندے نیں
جے کر ہن وی تھانیداری
ساتھوں کھو کے پلنی اے
جیکر ہن وی بن خطاواں

گولی سانوں وجنی اے
انج کر فر اک گل ای دسدے
گلی محلے مامے چاچے
اماں ابے نوں ہن آپاں
کہڑا مونہہ وکھاواں گے
کالج وچ تے سوں نہیں سکدے
گلی محلے گھر وچ اپنے
دس کھاں کسراں جاواں گے
رب داناں ای انج تے نہ کر
جسراں تیتھوں پہلے والے
کردے سی

☆☆☆

روزہ

تیرے میرے روزے دے وچ
ایناں جیہا فرق اے باؤ
تیرا شامیں کھل جاندا اے
میرا عُمراں تیک نہیں کُھلدا

☆☆☆

منصف

نہ خوف ہے کسے دا
نہ فکر ہے کسے دی
ہر پل ستا رہے نیں
سانوں ستان والے
لگدا اے مر گئے نیں
منصف کہان والے

بس کجھ دناں دی گل اے
آپس چ وی لڑن گے
سالار بن گئے نیں
کُتّے لڑان والے
لگدا اے مر گئے نیں
منصف کہان والے

پُتراں دے وانگ کھیتاں
نوں پال کے وچارے
ہر وار لُٹّے جاون
فصلاں اُگان والے
لگدا اے مر گئے نیں
منصف کہان والے

ویری اساڈے جُسے
وڈھ وڈھ کے کھا رہے نیں
رج پُج کے سو گئے نیں
سانوں بچان والے
لگدا اے مر گئے نیں
منصف کہان والے

غاصب دے ڈرتوں لُک کے
بیٹھے ہوئے نیں کدھرے
ظلمت دے پانیاں وچ
گھوڑے دُڑان والے
لگدا اے مر گئے نیں
منصف کہان والے

فتوے جنہاں سی دِتے
روسی جہاد بارے
خاموش اج نے اوہوی
رب توں ڈران والے
لگدا اے مر گئے نیں
منصف کہان والے

کربل دے فلسفے توں
سِکھدے سبق جے لوکی
اقصیٰ نوں جاندے قسمے
کعبے نوں جان والے
لگدا اے مر گئے نیں
منصف کہان والے

☆☆☆

﴿ست وارا﴾

پیر دے دن نوں سہن جدائی ہووے نہ
چین ماہی دا مول خدائی ہووے نہ

منگل وار نوں رووان اکھّاں بھر بھر کے
آس دی ڈوری چل دی جائے ڈر ڈر کے

بدھ وارے وی سُدھ نہ ہوئے کم کوئی
ہجر توں ڈاہڈا ڈِٹّھا نہ مَیں غم کوئی

دِیوے بلدے پنج شنبے نوں پِیراں دے
لنگر چلدے پنج شنبے نوں پِیراں دے

ترلا پاواں رب سوہنے دا جمعے نوں
رستہ ویکھاں من موہنے دا جمعے نوں

ہفتے دا دن لنگھنا اوکھا ہو جاندا اے
بھار دلے تے چنگا چوکھا ہو جاندا اے

دِن اتوار دے ہو جاوے جے دید ظفرؔ
وچ پردیساں نین کرن گے عید ظفرؔ

☆☆☆

وال چاکنگ

وِچ کتاباں چھوٹے چھوٹے
حرفاں دے نال لکھی ہوئی
عورت ذات دی کمزوری نوں
سچا منّاں
یا کندھاں تے وڈّے وڈّے
اکھراں نال اُلیکی ہوئی
مرداں دی اُس کمزوری نوں
جھوٹھا آکھاں

☆☆☆

﴿للکار﴾

تیری گندی
جبھ نوں وڈھ کے
جُسے توں کر
اڈ دیاں گے
قسم خدا دی
گڈ دیاں گے

تینوں شیشے
ساہویں کر کے
ساری آکڑ
کڈھ دیاں گے
قسم خدا دی
گڈ دیاں گے

بھونکے گا تے
ڈانگ پوے گی
تُوں کیہ سمجھیں
ہڈ دیاں گے؟
قسم خدا دی
گڈ دیاں گے

جے توں گولے
ماریں گا تے
آپاں کسراں
چھڈ دیاں گے؟
قسم خدا دی
گڈ دیاں گے

پیر لکیروں
پارے کیتا
دویں لتّاں
وڈھ دیاں گے
قسم خدا دی
گڈ دیاں گے

☆☆☆

﴿سخاوت﴾

راشن والے اک تھیلے دا
اٹھ دس سخیاں چکیا بھار
بھکھے نال بنا کے فوٹو
کھٹ لئی جنت وچ بازار

☆☆☆

ویڈیوکریسی

میں اج سیاست دی چال ویکھن لئی ٹی۔وی لا یا
تے لاتعلقی دے دعوے کردے
ہوئے سیاسی بھگوڑیاں دے بیان سُن کے
اوہناں دے مُرجھائے چہریاں نوں
شعور دی اکھ دے نال تکیا
تے مینوں مرنے یا جیل جاون
دے ڈرتوں ودھ کے
عجب جہیا کوئی خوف دِسیا
اوہ خوف عِزتاں دے لُٹنے داسی
یا فیر پگّاں دے رولنے دا

میں اِس توں پہلے
کہ چلدے ٹی۔وی دی تار کھچدا
خیال نے مُڑ کے وار کیتا
جے اِس زمانے چ کربلا دا
مدان چندرا لوایا جاندا
تے کوفیاں نوں وی رب دی قسمے
بناکے ویڈیو ڈرایا جاندا

☆☆☆

(میدان/میداناں : مدان/مداناں)

﴿سبھ اچھا اے﴾

اکھاں دے وچ ڈر اے بیٹھا
مونہواں اندر چیک اے بھائیا
ویسے سبھ کجھ ٹھیک اے بھائیا
جتھے پہرا اوتھے دہشت
سمجھیں گل بریک اے بھائیا
ویسے سبھ کجھ ٹھیک اے بھائیا
جبر دی کھیتی امن دا سوکا
پتھر اُتے لیک اے بھائیا
ویسے سبھ کجھ ٹھیک اے بھائیا

ٹُوں ویں مینوں دھکے مارے
اوہ تے فیر شریک اے بھائیا
ویسے سبھ کجھ ٹھیک اے بھائیا
تھکیاں دی اگوائی پچھے
سُتیاں دی تحریک اے بھائیا
ویسے سبھ کجھ ٹھیک اے بھائیا
تیری گل سرداراں تیکر
ساڈی تیرے تیک اے بھائیا
ویسے سبھ کجھ ٹھیک اے بھائیا
اوہدے سر تے پگ ٹُوں بنھی
جہدے ہتھ وچ بھیک اے بھائیا
ویسے سبھ کجھ ٹھیک اے بھائیا

☆☆☆

﴿آٹا﴾

پہلے آپاں کھاندے سی پر
اج کل سانوں کھائے آٹا
ہائے آٹا، ہائے آٹا

ہاڑا کنک اگاون والے
پَیلی وِیچ لیائے آٹا
ہائے آٹا، ہائے آٹا

غربت گھنگرو بنھ کے نچے
بھکھ دا ڈھول وجائے آٹا
ہائے آٹا، ہائے آٹا

جے ماڑے نوں لبھنا نہیں تے
دوزخ دے وچ جائے آٹا
ہائے آٹا، ہائے آٹا

فیر نیا نے بھکھے سُتے
مِلیا ناہیں مائے آٹا
ہائے آٹا، ہائے آٹا

حاکم غیرت مند جے ہوئے
ہتھاں نال ورتائے آٹا
ہائے آٹا، ہائے آٹا

ایسا آ گو آئے شالا
سبھ دی جھولی پائے آٹا
ہائے آٹا، ہائے آٹا

☆☆☆

لُکن میٹی

سورج میری بُک وچ لُکیا
اکھاں وِچ جگراتے
چن میری بُکل وِچ رویا
رج کے پچھلی راتے

☆☆☆

﴿جٹّی﴾

اوہدا جوبن ویکھ کے جا تک
''اشکے اشکے'' بولن
سُنیارے دے وانگر تن دا
ماشا ماشا تولن

شاعر رکھ کے ہتھّ دِلے تے
آکھے ''ہائے، ہائے''
جوگی اوہنوں ویکھ لوے تے
صدقے واری جائے

مُلاّں مسجد جاندے جاندے
میخانے دا پُچھّے
پنڈت مالا جپدا جپدا
اوہدے ناں تے رُکّے

ہالی ہل چلانا چھڈ کے
ڈھولے ماہیے گاون
ویلھڑ اوہنوں ویکھ کے آپس
وچ گلوکڑی پاون

ویکھ کے اوہنوں چن شرمائے
سورج اُس توں سنگے
سوٹ گلابی پا کے جدوی
جٹّی راہ چوں لنگھے

☆☆☆

فوجی ڈھولا

باجھ خدا دے ہور کسے دے
اگے سر نوں نیواں نہ کر
تیرا کم اے لڑنا مرنا
نہ کہ فرعوناں توں ڈرنا
غیر دے آکھے لگ کے باؤ
اپنے لوکاں نوں نہ رول
آپ تُوں ہٹّیں وِکدا ناہیں
ساڈی زیویں وی نہ ویچ
رب نے تینوں حج کروایا
خانہ کعبہ کھول وکھایا

آپاں بُھکھے مردے پئے آں
یارا ساڈا وی کجھ سوچ
توں تے دھرتی دا راکھا ایں
چوراں کولوں دیس بچا لے
دخل اندازی اے یا سازش
دس نہ سانوں ایہنوں روک
میرے سوہنے ڈھول سپاہیا
سبھ توں وڈے فوجی ڈھولا

☆☆☆

﴿تفسیر﴾

اج میں تیرے
مکھ نوں چن تے
اکھ نوں دریا
آکھاں کنج
اج میں سورۃ
''شعرا'' دی
تفسیر نوں
پڑھ کے آیا واں

☆☆☆

﴿مارومار﴾

چپ دے ویڑھے
وچ کھلو کے
جو جو بولے
ماردیاں گے
ماردیاں گے
جی جی سارے
ماردیاں گے

سانوں ٹھیکر
وجے گی تے
آپاں گولے
ماردیاں گے
ماردیاں گے
جی جی سارے
ماردیاں گے

ڈاہڈے ڈاہڈے
چھڈ دیواں گے
پولے پولے
ماردیاں گے
ماردیاں گے
جی جی سارے
ماردیاں گے

ساڈی تکڑی
دے وچ جھیڑا
سانوں تولے
ماردیاں گے
ماردیاں گے
جی جی سارے
ماردیاں گے

آپ مہاہرے
بولن والے
سبھ بڑبولے
ماردیاں گے
ماردیاں گے
جی جی سارے
ماردیاں گے

ساتھوں وکھرا
سوچن والے
باغی ٹولے
ماردیاں گے
ماردیاں گے
جی جی سارے
ماردیاں گے

☆☆☆

عشق دی روڑ

کجھ وی نہ چاہ سکّی
اک تینوں چاہ کے
ہجر ہنڈایا تیرا
جھولی وچ پا کے
پِیڑ اں والی پنڈ ھ چُکّی
سُکھ نوں ونجا کے
مُڑ کے نہ اکھ لگّی
اکھّاں نوں لڑا کے
چھڈ گییوں چن ماہی
قسماں وی کھا کے
ڈب گیا بیڑا اچنّاں
پتناں تے جا کے
ہتھ وی نہ پھڑیا تُوں
رُڑ دی دا آ کے

☆☆☆

﴿وفا﴾

جتھے رکھویں
کتے وڈھن
پئے جاندے نیں
مالک نوں
اُس وستی دے
لوکاں اُتے
آس وفا دی
کیہ رکھنی

☆☆☆

﴿شاہ رگ﴾

رب داناں جے ہِلّو جُلّو
پھٹ نوں سِیُو مرہم لَبّھو
نہیں تے ویلا لنگھ جانا اے
قطرہ قطرہ رِسدا خون اج
نساں پاڑ کے وگ رہیا اے
جے شاہ رَگ وی وڈّھی گئی تے
ساہاں نبضاں رُک جانا اے
ہتھاں پیراں سر تے سینہ
قسمے سب کجھ مِٹ جانا اے
بلکہ آپاں مر جانا اے
رب داناں جے ہِلّو جُلّو
پھٹ نوں سِیُو مرہم لَبّھو

☆☆☆

﴿جشنِ آزادی﴾

ٹھگی دے پیسے توں لے کے
جھنڈیاں جھنڈے خوب لگاؤ
آزادی دا جشن مناؤ

لمیاں لمیاں کاراں اُتے
دشمن دیس دے گیت وجاؤ
آزادی دا جشن مناؤ

جس دا جتھے ہتھ پیندا اے
دوویں ہتھیں لُٹ لُٹ کھاؤ
آزادی دا جشن مناؤ

عزتاں دے رکھوالے بن کے
عزتاں نوں ہی لُٹدے جاؤ
آزادی دا جشن مناؤ

اپنی کوٹھی پاون دے لئی
ماڑے دی جھگی نوں ڈھاؤ
آزادی دا جشن مناؤ

ہتھاں دے وچ کاسہ پھڑ کے
ترلے پا کے ملک چلاؤ
آزادی دا جشن مناؤ

روز دیہاڑے قرضہ لے کے
نسلاں نوں مقروض بناؤ
آزادی دا جشن مناؤ

جے آزادی نظریں آئے
سانوں وی دیدار کراؤ
آزادی دا جشن مناؤ

☆☆☆

﴿گھر دا غنڈہ﴾

مینوں لگدا اے ہر اِک گھر وچ
اِک ادھا مونہہ زورنکّما
بلکہ نقلی غنڈہ ہوندا اے
جہڑا اماں نوں دابے دیوے
جہڑا باپ نوں اکھّاں کڈّھے
جو وِیراں نوں چنڈاں مارے
جو بھیناں توں کھوکھوکھائے
جیکرا وہدا باہر کسے نال
جھگڑا جھیڑا ہو جاوے تے
چنگی مندی سہہ جاندا اے
سبھ دے پیریں پے جاندا اے

☆☆☆

﴿بیلی﴾

یار مرے اج
ویراں وانگوں
میرے نال
کھلوتے نیں
ایسے لئی
پردیس چ
پگ دے
بھارنوں چُکّی
پھرناواں

☆☆☆

﴿پریس کانفرنس﴾

پرسوں میرے نال کیہ ہویا
سفنے دے وچ مَیں سی مویا
قبر انھیری وچ میں کلا
رو رو کے ہویا سی جھلا
ٹُٹّے جد آساں دے رِشتے
وردی وِچ آئے فِرشتے
اوہناں میرا ڈرمُکایا
نالے ایہہ فرماں سُنایا
ظفری جے توں جانا جنت
نومئی دی کر مذمت

☆☆☆

اوہدا وِرد خدا کردا اے

حق سچ دی پہچان نہیں گھٹنی
تیرے کر کے شان نہیں گھٹنی

رب سوہنے دا یار اے سوہنا
نبیاں دا سردار اے سوہنا

رب نے اوہنوں عرش بلایا
کُن دے راز نوں کھول وکھایا

عقل شعور دے باغ دا مالی
اوہ سوہنا کونین دا والی

چن نوں توڑے جد اوہ چاہے
سورج موڑے جد اوہ چاہے

پورب پچھّم سبھ کجھ اوہدا
کیتا تُوں گھاٹے دا سودا

دولت شہرت مِٹ جانی اے
تیری حکومت مِٹ جانی اے

مکراں دا سرطان نہیں رہنا
تیرا نام نشان نہیں رہنا

اوہدا وِرد خدا کردا اے
اوہدی آن تے بان نہیں گھٹنی

حق سچ دی پہچان نہیں گھٹنی
تیرے کر کے شان نہیں گھٹنی

☆☆☆

﴿اتھرو﴾

سدھراں، پِیڑاں
تے دُکھّاں دا سیرپ
ہونداا ے
اکھ دی نہر دا پانی
کھارا پانی
نہیں ہوندا

☆☆☆

جگراتا

چاہ دے جھکّھڑ جُھلدے نیں جد، چلدے نہیں فِر چارے
موتاں کولوں مردے ناہیں، عشقے نے جو مارے
مِٹھیاں دے وچ گُھل کے آپے مِٹّھے ہوون کھارے
عشق سمندر ڈُب کے عاشق، ڈُبّے بیڑے تارے
میرا میرے اندر وسدا، ویری جھوٹھ چوبارے
مُکھ مرشد دا ویکھ مریداں، دھخدے سینے ٹھارے
میں تے سچے نال نبھانی، سانبھ توں جھوٹھے لارے
نیندر دے لئی ترسن جھلّے، نیناں نے جو کارے
چن دی خاطر جاگن قسمے، چن توں ودھ کے تارے

☆☆☆

﴿معافی﴾

سینے چوڑا کرنا اے تے
کم ظرفاں توں معافی منگو
بے شرماں توں معافی منگو

جے آزادی چاہندے او تے
غدّاراں توں معافی منگو
بے شرماں توں معافی منگو

چُھپ کے صدقہ کرنا جے تے
شو بازاں توں معافی منگو
بے شرماں توں معافی منگو

جے موسیٰ دے ساتھی اوتے
فرعوناں توں معافی منگو
بے شرماں توں معافی منگو

اپنے سُتے لیکھ جگاؤ
بدبختاں توں معافی منگو
بے شرماں توں معافی منگو

جیکر حسبی نسبی اوتے
بدنسلاں توں معافی منگو
بے شرماں توں معافی منگو

نیکوکاراکھواناں جے تے
بدکاراں توں معافی منگو
بے شرماں توں معافی منگو

جے کمیاں دے حامی او تے
چودھریاں توں معافی منگو
بے شرماں توں معافی منگو

جے جمہوری لیڈر او تے
جرنیلاں توں معافی منگو
بے شرماں توں معافی منگو

☆☆☆

﴿کالا چانن﴾

جو چانن دے وارث ہون دا
دعویدار سی ور ہیاں توں
اوہدے گھر وچ نھیرا پُھٹیا
ایسا نھیرا جس نوں ویکھ کے
سورج دا ساہ سُکّے
جس توں ڈر کے رات اماوس
والی تھر تھر کنبے
قبر پناہواں منگے

☆☆☆

﴿ثواب﴾

جتھے ذِکراذکار وظیفے
محفل نعتاں مجلس نوحے
یا فِر داڑھی رکھّن نوں ہی
پورا دین بنایا جاوے
جتھے روز کلام خدا دا
سمجھن توں بِن پڑھیا جاوے
صرف ثواب لئی رٹیا جاوے
اوتھے مومن ہر داء دپے
راہیں لاگ اٹھاون گے
عربی دے وچ لکھی گالھ دا
چم تعویز بناون گے

☆☆☆

﴿چندریاترا﴾

سنتالی توں سُتّے ہوئے
قوم دے خاب جگاواں گے
چین دے مونڈھے اُتّے بہہ کے
آپاں چن تے جاواں گے
اوہناں تے بس فوٹوشوٹو
کھچ کے واپس مُڑ آنا ایں
آپاں اوتھے قبضہ کر کے
ڈی۔ایچ۔اے بنواواں گے

☆☆☆

تبدیلی

جیکر ہووے ٹھوس ارادہ
خود نال کریئے پکا وعدہ
فِر عملاں دے پیر نوں پٹیئے
راہاں رستے پینڈے کٹیئے
ٹھیڈا کھا کے ڈھے جایئے تے
کپڑے جھاڑ کے ہوشاں پھڑیئے
ویکھن والے کیہ کہندے نیں
لوکاں دی پرواہ نہ کریئے
فیر ارادے تے سبھ وعدے
فیر اِک واری تازے کریئے
اکھاّں منزل اُتے رکھ کے

دُھپاں چھاواں نھیری بدّل
سارے موسم ہِک تے جریئے
جنّاں اپنے وس وچ ہووے
چلدے جایئے بھجدے جایئے
بھاویں رج کٹھنائی ہووے
رب سوہنے دا شُکر منایئے
سفراں نال پریت جے ہووے
منزل پائی جاسکدی اے
فِر حالات بدل سکدے نیں
فِر تبدیلی آسکدی اے
فِر تبدیلی آسکدی اے

☆☆☆

﴿ راکھے ﴾

اوہناں ساڈے لاشے پٹ کے
ساڈی عزت لُٹّی
قبرستان دی راکھی دے لئی
رکھّے سی جو راکھے

☆☆☆

﴿ساڈی مرضی﴾

میں اِک دہشت گردنوں پُچھیا
جتھے چاہو پھٹ جاندے او
گلی، محلے، مسجد، مندر
کُڑیاں، مُنڈے، بُڈھّے بابے
بھاویں ہون اسکول دے بچے
مومن، کافر، کوڑ، منافق
بھوراجیہا فرق نہیں چھڈ دے
کیہنوں چھڈ نا ے کیہنوں وڈھنا ے
کوئی اک اصول بنالو
سُن کے مینوں کہندا اے اوہ
مُک گئی تیری رام کہانی

یا فر تھوڑی ہور سُنانی؟
میں کہیا جی صاحبِ عالم
ایہو سی بس اپنی عرضی
فوراً پرت جواب اُس دِتّا
''ساڈے بمب اساڈی مرضی''

☆☆☆

سوچاں

سینے دے وچ ڈُبدا
جاوے چِت چندرا
سر دے اندر ہووے
جل تھل سوچاں دا
سوچ مری تے پہرا
اج کل سوچاں دا

ادھی رات نوں روز
قیامت آندی اے
صُور دے وانگوں وجدا
اے ٹل سوچاں دا
سوچ مری تے پہرا
اج کل سوچاں دا

مولا مینوں بخشی
دات ہے فکراں دی
میں مرشد توں سِکھیا
اے ول سوچاں دا
سوچ مری تے پہرا
اج کل سوچاں دا

جھڑی تھاں تے عِلم دا
بدّل وسدا نہیں
اُس تھاں تے نہیں اُگدا
جنگل سوچاں دا
سوچ مری تے پہرا
اج کل سوچاں دا

آدر، شِکشا، مان دے
شانے چِت کر کے
بُھکھ نے اج وی جِتیا
دنگل سوچاں دا
سوچ مری تے پہرا
اج کل سوچاں دا

لک دی پیڑ تے
سر تے بگّے وال میاں
وقتوں پہلے پکیا اے
پھل سوچاں دا
سوچ مری تے پہرا
اج کل سوچاں دا

☆☆☆

حق

جے اوہ میرے توں وکھرا اے
تے میں وی اوہدے ورگا نہیں
میں مخلوقاں چوں افضل واں
تے اوہوی گھٹ نہیں میتھوں
اوہ میرے رب دا منکر اے
میں اوہدے سبھ دا منکر آں
جے مینوں جین دا حق اے
میں کاہنوں اوس نوں ماراں
میں کاہنوں اوس نوں ماراں

☆☆☆

﴿ٹرانس غیرت﴾

اوہناں ساڈے کھیت اجاڑے
آپاں بہہ کے روندے رہے
بے شرمی دے کھوپے پا کے
اٹھّے پہریں سوندے رہے
اوہناں ساڈے کپڑے لاہے
آپاں کجھ وی بولے نہیں
اوہناں ساڈے ووٹ چرائے
آپاں ڈگمگ ڈولے نہیں
اوہناں جدوی جو چاہیا اے
نال اساڈے کیتا اے

خوف دے بھانڈے دے وچ آپاں
گھٹ صبر دا پیتا اے
چوکاں دے وچ نچّن والے
اک دوجے لئی کھڑدے نیں
ساڈے نالوں کُھسرے چنگے
جہڑے حق لئی لڑدے نیں

☆☆☆

لال عید

اِس واری بیلی تے متّر
عید مبارک کہن توں پہلاں
میرے چہرے وَل تک لیناں
اَکھّاں دے وِچ جھاتی پاناں
جے اکھیاں وِچ نظریں آون
سوہے رنگ دے دھرتی اَنبر
خونی چشمے خونی دریا
دھواں دھواں گھار تے گلیاں
بھُکھے تے تریہائے بچّے
دھیّاں بھیناں دے سر ننگے
پِھسیاں اکھاں چِھکیے جُسے

سبز ہلالی پرچم دے وِچ
نِکّے وَڈّے سجرے لاشے
جے ایہ سبھ کجھ ویکھ لووے تے
کوئی مبارکباد نہ دیوے
نہ کوئی گلوکڑی پاوے
ایہ ویلا تے رون دا اے
ایہ ویلا تے پٹّن دا اے
دس ذوالحج نُوں دِل میرے وچ
دس محرم دا اج دِن اے
اس واری بیلی تے متر
عید مبارک کہن توں پہلاں
میرے چہرے ول تک لیناں

☆☆☆

﴿ اُڈاری ﴾

اُڈن داول
آیا اے تے
ساہاں ڈور
ولیٹ لئی اے

☆☆☆

﴾ گورکھ دھندہ ﴿

کدی سارا زمانہ سچّا لگّے
کدی ہر کوئی جھوٹھا جاپدا اے
کِتے تگڑے دے ہتھ بندوق دِسّے
کِتے کمزور لتّھاں ماردا اے
کھواں سُولاں نوں کسراں موم جامہ
کویں مقتول آکھاں قاتلاں نوں
مرے توں ایہہ بُجھارت بُجھ نہیں ہونی
مرے مولا تُوں مینوں آپ دسدے
اوہ کہڑے نیں جنہاں نوں روکنا ایں
بھلا کیہناں نوں تھپکی مارنی ایں؟

☆☆☆

﴿پلڑا﴾

تگڑا سبھ کجھ
کھوسکدا اے
ماڑا بہہ کے
روسکدا اے
موسیٰ تے فرعون
دا پلڑا
کِسراں ساواں
ہوسکدا اے

☆☆☆

کوئی شکوہ نہیں

ہو کے اپنا
ویر کمایا ای
ایہو دُکھ اے
کوئی شکوہ نہیں
تینوں ویکھ کے
اُٹھے ہوئے آں
اکھیں مُکھ اے
کوئی شکوہ نہیں
تیری بُکل دے وچ
مرجائیے

ساڈی بُھکھ اے
کوئی شکوہ نہیں
سانوں مار کے
ڈھولا وسدا رہ
ایہ تاں سُکھ اے
کوئی شکوہ نہیں

☆☆☆

﴿شراپ﴾

پیڑے لکوں ٹُٹّیں شالا
غربت تیری ہوندسڑے
جانوں جانوں کہندے سی جو
اوہ وی میتھوں دور گئے
رب سوہنا جے نیڑے ہو کے
دل میرے دی ہوک سُنے
وطناں وِچ خوشحالی آئے
بُھکھ چندری نوں موت پوے

☆☆☆

انکھی

غیرت والے بھاویں قد دے
چھوٹے ہوون یا فِر رنگ دے
پکے ہوون، کالے ہوون
اوہناں اُتّے کوئی آمر
یا آمر دا کوئی لشکر
چوکھے چِر تک ٹِک نہیں سکدا
بھاویں لشکر یا ڈِکٹیٹر
اوہناں نالوں چِٹا ہووے
قدوں لّوں وی لمّاں ہووے
یا فِر لشکر تے ڈکٹیٹر
اوہناں ورگا ناٹا ہووے
اوہناں ورگا کالا ہووے

اوس نوں اپنی جان بچا کے
آخر اِک دن نسنا پیندا اے
تے اوہ سوہنے لم سلمّے
جِنّہاں دے وچ غیرت ناں دا
مادہ لبھیاں لبھدا ناہیں
اوہناں بارے کیہ ہن آکھاں؟
چھڈّو، رہن دو، چُپ ای ٹھیک اے
اوہ شوہدے اِس قابل وی نہیں
اوہناں نوں کجھ کہیا جاوے
اوہناں تے کجھ لکھیا جاوے

☆☆☆

الکاسب

خورے مینوں
کیوں لگدا اے
میں جنت وچ
تیتھوں پہلے
ٹر جاناایں
تیرے متھے
تے محراب اے
میرے ہتھاں
وچ چھالے نیں

☆☆☆

﴿مالک﴾

میں جد اپنے چوکیدار دی
پُٹھی گل نوں
منّن توں اِنکاری ہویا
اُس شوہدے نے
میرے سِدّھے ہتھ تے
گولی ماری
ویسے مِتر وکیہ کہندے او
من لیند اتے ''چنگا نہیں سی''؟
گھٹّو گھٹ اج
میرے دووِیں
ہتّھ سلامت ہوندے

اپنے تنبھے دے نالے نوں
اج وی اپنے ہتھّیں بنھدا
جہڑے ہتھ استنجا کیتا
اوسے ہتھ نال
سُکّی روٹی وی نہ کھاندا
اوس وچارے نے تے بس
ایہو کہیا سی
اپنے گھر دے مُنشی نوں بس
گھر دا ''وڈا'' آکھدیاں
گھر دا ''مالک'' آکھدیاں

☆☆☆

﴿تقریباً آزادی مبارک﴾

اساڈی اپنی چھت جیکر
نہ کردی بے رِدا سانوں
جے دہشت کندھاں تے چڑھ کے
لہو پیندی نہ جُسیاں دا
جے آساں دی کیاری وِچ
نہ پھنیر شُوکدے ہوندے
جے ساڈے غسل خانے وچ
اساڈی ویڈیو نا بن دی
جے ویڑھے وچ شرافت دا
جنازہ نا پیا ہوندا

جے سچ دے پیر ساڑن لئی
ایہ فائر وال نا لگدی
اساڈے درد دے راکھے جے
اسانوں زخمی نا کردے
اساڈا ماس نا کھاندے
جے سانوں بُھکھ مٹاون لئی
کسے بیگانے دے اگّے
انا نا ویچنی پیندی
جے ساڈے فیصلے سارے
اساڈے اپنے گھر ہوندے
اسی وی دنیا بھر وانگوں
مناندے جشنِ آزادی

☆☆☆

﴿بُکل﴾

میں رب نوں لبھن
ٹُریا سی
میں اُلٹا یار
گنوا آیا

اج یارا اے میری
بُکّل وِچ
مِن ویکھن آپ
خدا آیا

☆☆☆

﴿ریاستِ مدینہ ثانی﴾

پاک مدینے ورگی ریاست
قائم کرن دے دعویدارا
پچھلے کِنّے ای ورہیاں توں
ویکھ گوانڈی ظالم فاسق
بچے پھڑ پھڑ مار رہیا اے
کندھاں کوٹھے ساڑ رہیا اے
دھیاں بھیناں دی عزت نوں
دوویں ہتھیں لٹ رہیا اے
نالے بھڑکاں مار رہیا اے
تینوں وی للکار رہیا اے

کڈھ ہُن اپنے تن سو تیراں
جہڑے بھاویں تھوڑے ہوون
جبراں نال ٹکرا جاندے سی
رب سوہنے دا نعرہ لا کے
دھرتی اُتے چھا جاندے سی
سوچدا کیہ ایں ہمت کر لے
ہُن تے اینے تھوڑے وی نہیں
بلکہ کوئی چھ ست لکھ نیں
فر وی کاہنوں ڈر کے بیٹھا ایں
پاک مدینے ورگی ریاست
قائم کرن دے دعویدارا

☆☆☆

دو مُکھی تصویر

میں اس دیس دا واسی آں جی
جس دی پاک زمین دے اتے
چوری دے الزام دے پاروں
عورت ذات نوں ہک توں پھڑ کے
ہٹی اندر رکھیا جاندا اے
گندیاں گندیاں گالھاں کڈھ کے
ڈنڈے سوٹے تھپڑ مُکے
دھکے مار کے ہٹی والا
آپ کچہری لالیندا اے

میں اس دیس دا واسی آں جی
جس دی پاک زمین دے اُتے
عورت ذات کہ جس دا پردہ
حشر دیہاڑے وی رکھن دا
رب سوہنے نے وعدہ کیتا اے
اک الزام توں بچّن دے لئی
یا فر اک الزام دے سر تے
ہور الزام دھرن دی خاطر
اپنے کپڑے آپے پاڑ کے
وچ بزارے ننگیاں ہو کے
آپے آپ کچہری لائے
میں اس دیس دا واسی آں جی

☆☆☆

﴿ربا!﴾

ڈِگدے ڈھیندے
دکھڑے سہندے
ڈبدے تردے
ترلے کردے
ازلوں روئے
مکے موئے
لیکھاں مارے
لوک وچارے

تقدیراں دی
اگ وچ ساڑیں
ازمائش دے
تختے چاڑھیں
فروی تیرے
جی نوں جی اے
ایہ سارا کجھ
کر کے ربا
دس کھاں تینوں
لبھدا کیہ اے؟

☆☆☆

﴿توحید﴾

ایہ دسیا
لا اِلہ مینوں
ہونا نہ ہون چ
رہندا اے
مومن اکھواون
توں پہلے
کافروی ہونا
پیندا اے

☆☆☆

نعرہ

اے ساڈے مظلوم بھراؤ
اے ساڈے کشمیری ویرو
سنتالی توں لے کے آپاں
تہاڈا ساتھ نبھایا اے
جدوی ظلم دی چکی چلی
آپاں دانہ پایا اے
آپاں تہاڈی خاطر ہر دم
اُچا نعرہ لایا اے
سچ آکھاں تے ویرو آپاں
بس نعرہ ای لایا ای

ساڈی حالت وی تے اجکل
بلکل تہاڈے ورگی اے
سچ آکھاں تے تہاڈی حالت
ساڈے توں کجھ بہتر اے
ساڈے پیریں سنگل اجکل
جبھ تے تالے وجے نیں
ساڈے گھاٹے لاون والے
ساڈے اپنے سکّے نیں
ہن ساڈا وی حق بن دا اے
ساڈا ساتھ نبھایا جاوے
بھاویں خالی نعرہ ہووے
ساڈے لئی وی لایا جاوے
اے ساڈے مظلوم بھراؤ
اے ساڈے کشمیری ویرو

☆☆☆

﴿بے وطنی﴾

پتھراں نالوں ڈاہڈی
پُھلاں نالوں سوہنی
اتھری تے مونہہ زور جوانی
میں یورپ دی
ٹھنڈی اگ وچ ساڑن مگروں
اک دن بھُل بھلیکھے
شیشے اندر جھاتی پائی
سر تے لِشکاں مارن والے
چِٹیاں والاں نوں جد تکیا
چہرے اُتے جُھریاں ڈِٹھیاں

اکھاں ہیٹھیں بیٹھی ہوئی
کالک ویکھی

اوسے ویلے چندرے دل دی
دھڑکن وی بے وسّی ہوئی
فیراچانک اکھ نے میرے
پُتر اُتے فوکس کیتا
اللہ پاک حیاتی دیوے
لمحے بھر لئی

میرے ساہاں
وِچ ساہ آیا
بس دو تن ہی پل دے پِچھّوں
فکر دے پھنیر
سر توں لے کے پیراں تیکر
لوں لوں دے مُنڈھ
ڈنگن لگ پئے

جد میں چکّر کھا کے ڈگّن لگّا
میں فِر اپنے پُت ول تکیا
اوس نمانے دا پِنڈا اوی
نیل و نیل سی
ایہ کوئی نیلا تھوتھا نہیں سی
ایہ رسماں رواجاں
تے تہذیباں دا موہرا سی
جدا یہ جُسے وچ وڑ دا اے
بندا مردا نہیں
لیکن اوہدی
ہوند نہیں بچدی
جان پچھان وی
مر جاندی اے
ایہو سب کجھ
سوچن مگروں

مینوں پچھلے پچھ
کچھ ماری

پِنڈ دا منظر

اکھاں ساہویں آن کھلوتا

ڈیرا، گلیاں فصلاں

سبھ دا چیتا آیا

دل وچ ویراں دی

موہ جاگی

شیر دا جگرا رکھّن والے

میرے ویر

میرے اماں ابا جائے

مینوں اپنی جان توں ودھ کے

چاہندے سی جو

جیکر میرے ول کوئی وی

انگل کردا

تے اوہ لتّاں بھن دیندے سی
فِر کیہ ہویا
میرے ساہاں وچ
فر ساہ آیا
فون ملایا تے
بھائیاں نوں
سارے دکھ سُنا دتے
میں پِنڈ واپس آون لگّاں
ویر و مینوں پیلی وچوں
میرا جو حصہ بن دا اے دے دینا
میں وی سر تے
پگڑی بنھ کے
کھیتیں ہل چلانا چاہناں
کنک تے مونجی لانا چاہناں
فر کیہ ہویا

ہونا کیہ سی؟
اک نے مینوں
دھمکی لائی
دوجے جھوٹھا
رونا رو کے
نبےّ سال دی
بُڈھڑی ماں نوں
میں بے وطنے پردیسی دے
ساہویں کیتا
اوہناں مینوں دھرت دا ٹوٹا
کیہ دینا سی
جیون جوگیاں
میتھوں میری
''بہشت'' وی کھولئی

☆☆☆

کاہنوں؟

کل جو پھٹّر ہو کے مریا
میرا رشتے دار نہیں سی
نہ ہی یار نہ جانن والا
فِروی راتیں نیند نہیں آئی
دل کر داسی رو واں پِٹّاں
اپنے سرنوں کندھ وِچ ماراں
اپنے آپ نوں گل توں پھڑ کے
اپنے آپ تو آپے پُچھّاں
اوہدا مرنا کیوں لازم سی؟
قاتل سی یا چور سی چندرا
یا فردہشت گرد سی کوئی

مجبوراں تے قہر کماندا
محکوماں دی پت لٹدا سی
بچیاں نوں اغوا کروا کے
اوہناں دے گُردے کڈھدا سی
جے اوہ انج دا نہیں سی تے فِر
اوہدا مرنا کیوں لازم سی
کیوں، کسراں تے کیہدے کر کے
ایہ انہونی کاہنوں ہوئی ؟
اوہو، جی جی، ہاں ہاں، بلکل
اوہ وی تے ایہو پچُھدا سی
’’کیوں، کِسراں تے کیہدے کر کے‘‘

☆☆☆

ہلکے کُتّے

مینوں لگدا اے دھرتی اُتے
انساناں دے روپ چ اجکل
بندے گھٹ کُتّے بہتے نیں
حرصاں پِٹے ہلکے کُتّے
بُھکھے تے ترہائے کُتّے
اپنے منہ چوں وگدی ہوئی
رال نوں آپے پی لیندے نیں
اپنے تُھک نوں چَٹ لیندے نیں
اپنے گند نوں کھا لیندے نیں
مینوں لگدا اے دھرتی اُتے
انساناں دے روپ چ اجکل
بندے گھٹ کُتّے بہتے نیں
حرصاں پِٹے ہلکے کُتّے
بُھکھے تے ترہائے کُتّے

☆☆☆

وکھریواں

اوہ نہ دِسّے تے اکھ میری
منظر انھے کر دیندی اے
چندرے کن وی واج نہیں سُن دے
موُنہہ روٹی نوں، موُنہہ نہیں لاندا
پانی حلقوں لنگھدا ناہیں
پُھلاں چوں خُشبو نہیں آندی
جو وی پھڑنا ڈھے پیندا اے
ہتھاں دے وچ جان نہیں رہندی
چھوہن دی حِس وی مر جاندی اے

پیر مرے آکھے نہیں لگدے
ساہ کڑمے وی سینے دے وچ
چھمکاں وانگر وجدے جاون
لک دے موہرے اپنی تھاں توں
سجّے کھبّے ہو جاندے نیں
اوہ نہ دِسّے تے رب دی سونہہ
میں تے لکوں ٹٹ جاناواں
سرنوں سٹ کے بیٹھا رہناں
کوئی کم وی کر نہیں ہوندا
اوہدے باجھوں جیواں کِسراں
جس دے باجھوں مر نہیں ہوندا

☆☆☆

میرا پِنڈ

ایہ بھورا اویکھیا لگدا اے
جِویں کجھ بھو گیا لگدا اے
زمیناں تے مکاناں دا
ایہ جو میلہ جہیا لگدا اے
میں جس دی تانگھ وچ لمّاں
لمیرا پینڈا اکٹیا اے
ایہ مینوں اپنا نہیں لگدا
میں خورے رستہ بُھل بیٹھاں
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو

اوہ کِکر جہڑا اسٹھ اندر
کسے مزدور دے وانگوں
کھڑا ہو کے تے دھپ جر کے
اسانوں چھاواں دیندا سی
گراں دے جاتکاں کڑیاں
نوں کھیڈاں کھیڈ دے تک کے
ہمیشہ ہسدا رہندا سی
اوہ چندراوی نہیں دِسیا
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو

محرّم وچ جدوں شعیہ
کوئی مجلس کراندے سی
تے سُنی وِیر وِیراں لئی
سبیلاں لا کے بہندے سی

سجائی جاوندی سی جد
کدی میلاد دی محفل
تے شعیہ رل کے سُنیاں لئی
بڑا لنگر پکاندے سی
تے ہن عاشورے والے دن
دوواں پاسے سپیکر وچ
ہوئے پر چار نفرت دا
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو

اوہ پھانا جا جاتے سِیدا
اوہ قیصر باٹو تے جونو
محمد مرتضٰے، عظمت
علی، عثمان تے عصمت
نوا جا تے ملک حشمت
بشارت تے نوید اسلم

اوہ وِیدا، بُوٹا تے خِضری
وقاری اطری تے شاہد
اوہ مادا پُلسیا طیفا
فضانوں دانا تے کاکی
تے اوہ شادا نوادے دا
مرے سبھ یار بچپن دے
جنہاں دے نال ہر اک دن
کرِکّٹ کھیڈ یا سی میں
کوئی وی تے نہیں مِلیا
کوئی اِک وی نہیں مِلیا
جے کوئی ملیا وی اے تے
جو یں ملنے دا حق ہوندا اے
اوہو یں کوئی نہیں مِلیا
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو

اوہ وڈّا چوک لہندے دا
جو پورے پِنڈ دا مرکز سی
جدھر الفت محبت تے
وفا دے قصے چھڑ دے سن
میں سنیا اے کہ پچھلے
سال اوتھے نکی جہی گل تے
جوان اک قتل ہویا اے
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو

نظر پائی محبت دی
نہ ہس کے ہی بلایا اے
میں جس نوں ویکھیا اے
اوس نے ہی موہنہ پُھلایا اے
ایہ میرا پِنڈ ہوندا تے

کوئی تے جان دا مینوں
جے چہرے توں نہیں تے
ٹور توں پہچان دا مینوں
ایہ میرا پِنڈ ہوندا تے
کوئی تے ہاسا پرتاندا
مرے مونڈھے تے ہتھ رکھ کے
کوئی گلوکڑی پا جاندا
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو

ایہ بھورا ویکھیا لگدا اے
جِویں کجھ بھو گیا لگدا اے
زمیناں تے مکاناں دا
ایہ جو میلہ جہیا لگدا اے
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو
ایہ میرا پِنڈ نہیں لوکو

☆☆☆

﴿پنجرا﴾

جھڑا بندا
رب سوہنے دا
منکر ہوندا اے
رب دے قسمے
اوہ وی رب دا
آکھا من دا اے
اوہدے حکم تے
جگ وچ آندا اے
اوہدے دتّے
وچّوں کھاندا اے

اوہدے بخشے
چنگے مندے
حالاتاں نوں
جر جاندا اے
اوہدا حکم جدوں
آندا اے
نہ چاہندے وی
مر جاندا اے

☆☆☆

شاعر دیاں ہن تک چھپیاں ہوئیاں کتاباں

PRINT Media
پبلی کیشنز
3-A, Royal Park, 12 Abbot Road, Lahore.
topimageprinters@gmail.com
0333 516 65 80, 0341 333 65 22

ISBN: 978-627-7546-10-9